

Prof. Dr. Ali ERBAŞ:

Kurban Bayramı Allah'ın rızasını kazanmak için verilen çetin mücadelenin, sabır ve metanetle geçirilen zorlu günlerin hatırasıdır. Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in tabi tutuldukları imtihanı, bu süreçte sergiledikleri sadakat ve teslimiyeti, Allah'a olan bağlılıklarını hatırlatır.

► S. 2

Kadir DİNÇ:

Gazze'de bayram, bombalar altında yitip giden canların tekbir seslerinin siren seslerine karışarak cennete uğurlandığı bir günü; kaybettiklerinin yasını tutan annelerin umuduna sarılarak yaptıkları sessiz duaları ifade eder.

► S. 4

Prof. Dr. Gürbüz DENİZ:

Arafat, Müslümanın bütün fazlalıklarından hem zahirî hem de batınî olarak soyutlanıp/arınıp kendisini hesaba çekmesi ve derin tefekkürüyle ölümü düşünüp Rabbine rucuu/dönüşü bu dünyada gerçekleştirmesidir.

► S. 12

Prof. Dr. Ahmet YAMAN:

“Hac, sadece bir ibadet değil aynı zamanda ümmet olma şuurunun kazanıldığı bir okuldur.” diyen hocalarımız ne kadar haklıymış! Ve hac, gerçekten de Müslümanların kelimelere gerek bırakmayan ortak diliymiş!

► S. 6

Dr. Tayyar ALTIKULAÇ:

Kuruluşu tamamlanmış çadırların gelen kabilelere yetmediği durumlarda hacılarımız da gençlerle ve yaşlılarıyla bu çalışmaya katılıyordu.

► S. 10

Prof. Dr. İsmail KARA:

Toplunun bütün kesimleri aynı bayrama, aynı akışa katılabiliyordu. Yaşlısı, genci, çocuğu, kadını, erkeği, zengini, fakiri... Hepsi bayrama katılıyor, ondan kendince bir tat, bir neşe, bir pay alıyor; başkalarına da bir pay veriyordu.

► S. 16

Kemal SAYAR:

Olağan gündelik yaşamın dert ve sorumluluklarının askıya alındığı, zamandaki bir geçiş kapısı gibidir bayramlar bu anlamda.

► S. 8

Ahmet Hakan COŞKUN:

Bayram kutlamalarımızı nostaljiden uzak tutmayı başarsak keşke. Bugünün bayramlarını canlandırsak. Yepyeni ve güzel kutlama formatları bulsak.

► S. 11

Esat KABAKLI:

Bayram sabahı genç biri çıkar, ilk girdiği evdeki erkeği alır, ikinci eve gider. Oradan birini alıp üçüncüye, oradan birini alıp dördüncüye... Bu şekilde grup büyüyerek sokakta tüm evleri gezerdi. Bayramlaşma böyle güzeldi.

► S. 15

Sinan ALBAYRAK:

Bayramlar ailelerle, akrabalarla daha özel oluyor. Yani bayramı bayram yapan akraba ilişkileri, akrabaların bir araya gelmesi.

► S. 19

BAYRAMLAR GÖNÜL KÖPRÜLERİDİR

Prof. Dr. Ali ERBAŞ

Kurban Bayramı Allah'ın rızasını kazanmak için verilen çetin mücadelenin, sabır ve metanetle geçirilen zorlu günlerin hatırasıdır. Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in tabi tutuldukları imtihanı, bu süreçte sergiledikleri sadakat ve teslimiyeti, Allah'a olan bağlılıklarını hatırlatır.

Farklı alanlarda hayret verici gelişmelerin yoğun olarak yaşandığı bir dönemden geçiyoruz. Hızlı ve sürekli bir şekilde değişen modern zamanın toplumsal dinamikleri, hayatımızı bütün yönleriyle etkisi altına almış durumda. Şiddetli bir kültürel baskı içindeyiz. Bu baskı dinî değerlerimizi de yıpratarak toplumsal hayatımızda kırılmalara sebep oluyor. Gerek bireysel gerekse sosyal bağlarımız giderek anlamını yitiriyor ve geleneksel ilişkilerimiz gitgide aşınıyor. Bundan dinî bayramları kutlama alışkanlıklarımız da nasibini alıyor. Zira modern çağ, peşi sıra sürüklediği

insanı hızlı yaşama biçimiyle daha fazla bireyselleştiriyor ve özellikle dinî bayramların insanlarda uyandırdığı ruhu değişime uğrattırıyor. Bayramların geleneksel uygulamaları artık bir yük olarak algılanıyor. Akralalara, eşe dosta, komşuya yapılan bayram ziyaretleri yerini çoğunlukla tatil planlarına bırakmış durumda. Coşkulu, huzur dolu kalabalık aile buluşmaları neredeyse unutulmak üzere. Bayram namazlarından sonra evlerde sevgiyle ve hasretle kurulan bayram sofraları iyice tenhalaşırken, insanlar daha yalın bayramlar geçirmeyi tercih ediyor. Artık sıcak teması, yüz yüze görüşmeyi gerekli görmüyor, bunun yerine sanal iletişim yollarını kullanmayı

daha uygun buluyor. Muhabbet dolu misafir meclislerinin yerini büyük oranda sosyal medya tebriklerinin aldığına şahit oluyoruz.

Yaşanan bu kadar olumsuzluğun temel sebeplerini çok yönlü değerlendirmek mümkün. Ancak bencillik, sorumsuzluk, ihtiras, açgözlülük, çıkar gözetme ve kendini müstağni görme... adına ne dersek diyelim tüm bu olumsuz davranış biçimleri insanın dünyaya aşırı tamahından, gelip geçici olanı aşırı sevmesinden ve ahireti, âdeta unutacak derecede bir yana bırakmasından (Kıyamet, 75/20-21.) kaynaklanıyor.

Oysa bayram, kavram olarak dahi sıcak bir kelime. Ferdî ve içtimai açıdan her türlü sevinçimizi ifade etmek için kullanıyoruz. Milletlere ait toplu sevinç, mutluluk ve kutlama vesilesi mahiyetinde kabul gören belirli zamanları ifade etmek için de tercih ettiğimiz ortak bir terim. Toplumların müşterek değerlerini simgelediklerinden, bayramı olmayan bir milletin varlığından söz etmek mümkün değil. Bizler için dinî bayramlarımız Yüce Allah'ın kullarına sevinç ve mutluluk kaynağı olarak armağan ettiği eşsiz zamanlardır. Birlik ruhumuzu zinde tutan, aramızdaki sevgi ve kardeşlik bağlarının güçlendiği, toplumsal dayanışmanın arttığı, kardeşlik ruhunun pekiştiği rahmet günleridir. Kendimizden başlayarak sevgi ve güvene dayalı bir huzuru topluma yaymanın, dinimizin emrettiği üzere birbirimizi kardeş bilerek yetim ve öksüzleri sevin-dirmenin, ihtiyaç sahiplerini gözetmenin, dargınları barıştırmının, birbirimizin gönlünü fethetmenin fırsatlarını sunan kutlu zaman dilimleridir. Bayramlar, toplumsal hafızanın diri tutulması bakımından da kültürel hayatta çok önemli bir yer tutmakta ve değerlerin gelecek nesillere aktarılmasında etkin bir taşıyıcı işlevi görmektedir.

Bu sebeple bayramlarımızı hem ferdî hem de içtimai bakımdan yok olma kaygısı taşıdığımız değerlerin yaşatılmasına vesile bilmeliyiz. Zira ancak değerler dünyamıza sahip çıkarak manevi açıdan güçlenebiliriz. İlişkilerimizi değerlerimizle temellendirerek, sosyal hayatımızı şekillendirerek, akrabalık ve komşuluk bağlarımızı güçlendirerek zenginleşebiliriz. Bunun için derinliğinde tazeliğini koruyan dinî ve kültürel değerlerimizi daha da canlandırmalıyız. Bir oyalanmadan ibaret olan dünya hayatının (Ankebut, 29/64.) gelip geçiciliğini dikkat alarak biraz yavaşlamalı, sakinleşmeli, bir nebze olsun durup dinlenmeliyiz. Hem yaşadığımız hayatı hem de ahiret hayatını düşünüp sorumluluklarımız çerçevesinde yapıcı ve onarıcı bir üslupla kendimizi sorgulamalıyız. Kapsamlı bir muhasebe yaparak dünyaya meylimizi azaltmalı ve nefsimizin olumsuz yanlarını törpüleyerek infak, vefa, fedakârlık, paylaşma, yardımlaşma gibi erdemleri karakterimizin bir parçası hâline getirmeliyiz. O zaman muazzam gönül köprüleri kurulacak, böylelikle toplumsal dayanışma güçlenerek artacaktır. Kır-gınlıklarımız, anlamsız çekişmelerimiz daha

Ebru: Fatma TAŞCI

makul bir şekilde değerlendirildiğinde nihayetlenecek; geçmişte yaptığımız hataların ağır yükü af ile hafifleyecek, uzaklıklar sıcak bir selamlaşma ile ortadan kalkacaktır.

Dinî bayramlar müminlerin en seçkin günlerindendir. Çünkü bu günler, sorumlulukların yeniden hatırlandığı, derin hatıraların yeniden canlandığı zaman dilimleridir. İdrak ettiğimiz Kurban Bayramı Allah'ın rızasını kazanmak için verilen çetin mücadelenin, sabır ve metanetle geçirilen zorlu günlerin hatırasıdır. Bizlere Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in tabi tutuldukları imtihanı, bu süreçte sergiledikleri sadakat ve teslimiyeti, Allah'a olan bağlılıklarını hatırlatır. Onlar vasıtasıyla bizlere öğüt verir. Kulluğumuzla ve bunun gereği olarak da sorumluluklarımızla ilgili bizlere uyarılarda bulunur. Dünyanın bir imtihan yeri olduğuna ve herkesin kendince bir imtihana tabi tutulduğuna dair bizleri ikaz eder. Geldiği her seferde insanların sev-dikleriyle bir arada olmalarının, aralarındaki dostlukları geliştirmenin, aile ve komşuluk bağlarını güçlendirmenin kıymetini ortaya koyar. Şartlar ne olursa olsun insanlar arasında kaynaşmanın, dostlukları ilerletmenin ve ilişkileri geliştirmenin bir yolu olarak bayramların bize hatırlattıklarıyla, özündeki manevi değerleri korumak bizim elimizdedir.

İyilik ve yardımlaşmanın, davranışların bir parçası hâline getirildiği bayram günlerinde; dünyanın farklı bölgelerinde yaşanan elim olaylar, katliamlar, soykırımlar, felaketler, menfaat kavgaları, çıkar ilişkileri neticesinde acı çeken, yokluk yaşayan, insani hakları ellerinden alınan ve huzurlu bir şekilde bayramları kutlamaya hasret kalan kardeşlerimizi maddi ve manevi olarak unutmayalım. Nihayetinde davranışlarımız, tüm çabamız, yaptığımız iyilikler, katlandığımız fedakârlıklar, sadakat ve teslimiyetimiz, Allah'ın rahmetini kazanmak, rızasına ermek içindir.

Kurban Bayramı'nın Yüce Allah'a ve canlı cansız tüm mahlukata karşı sorumluluklarımızı hatırlatmasını, iyilik ve merhamet yolunda yeni bir hayatın başlangıcı olmasını ümit ediyorum.

Bu rahmet günlerinin manevi yükselişle kalplerin huzur ve refahına vesile olmasını diliyorum, ülkemiz ve tüm İslam âlemi için hayırlara vesile olmasını Cenab-ı Mevla'dan niyaz ediyorum.

GAZZE HÜZNÜNDE KURBAN BAYRAMI

Kadir DİNÇ

Gazze’de bayram, bombalar altında yitip giden canların tekbir seslerinin siren seslerine karışarak cennete uğurlandığı bir günü; kaybettiklerinin yasını tutan annelerin umuduna sarılarak yaptıkları sessiz duaları ifade eder.

Sözlükte “yaklaşmak, Allah’a yakınlık sağlamaya vesile olan şey” anlamına gelen kurban, dinî bir terim olarak, “ibadet maksadıyla belirli bir vakitte belirli şartları taşıyan hayvanı usulünce boğazlamak ya da bu şekilde boğazlanan hayvan” demektir. Arapçada bu şekilde kesilen hayvana “udhiyye” denilmektedir. (İbn Âbidîn, *Reddül-Muhtâr*, 6/312.)

İslam’ın temel ibadetlerinden biri olan kurban, hicretin ikinci yılında meşru kılınmış, Hz. Peygamber de (s.a.s.), “Kim imkânı olduğu hâlde kurban kesmezse, bizim namazgâhımıza yaklaşmasın.” (İbn Mace, “Edahî”, 2.) buyurarak bu ibadetin önemine dikkat çekmiştir. Zilhicce ayının on, on bir, on iki ve on üçüncü günlerinde gerçekleştirilen kurban ibadeti, Müslümanlar için Allah’a yakınlaşmanın ve Hz. İbrahim (a.s.) ile Hz. İsmail’i (a.s.) yâd etmektir. Hz. İbrahim’in Allah’a vermiş olduğu sözü yerine getirme kararlılığı kurban ibadetinin özünü oluşturmaktadır. Allah’a teslimiyetin ve sadakatin simgesi olan kurban, müminleri her sene bu kutsal hatırayı hatırlamaya davet etmektedir.

Kurban kurtuluşun adıdır. Nefsin tuzaklarından, benliğin bataklığından ve dünyevi tutkuların esaret ağından kurtularak özü sözle, sözü eylemle buluşturmak ve ruhu yücelterek Allah’a teslim olmaktır. Kurban ihlas ve samimiyetin, bireysel ve toplumsal sorumluluğun bilinç düzeyinde sındığı bir ibadettir. Kurban konforu, malı ve gerektiğinde canı Allah yolunda feda edebilme iradesini gösterilebilir. Zira kesilen kurbanların ne etleri ne de kanları Allah’a ulaşmaktadır. Bu yönüyle kurban takva şuurunu Rabb’e ulaştırma vesilesidir. (Hac, 22/37.)

Kurban, hac ibadeti ile de derin bir anlam etkileşimine sahiptir. Hac, ruh ve beden, İbrahimî bir sadakatle İsmailî bir teslimiyete bürünmüş yolculuğudur. Hacılar Mina’da kurbanlarını keserken, dünyanın dört bir yanındaki müminler de kestikleri kurbanlarla aynı duyguya eşlik ederek büyük İslam ümmetinin bir ferdi olmanın huzurunu yaşarlar.

Kurban Bayramı paylaşma, dayanışma ve kardeşliği temsil eder. Her yıl milyonlarca Müslüman, kesilen kurbanlarla nefsin esaretinden kurtulup kulluk bilincine kavuşmanın bayramını idrak eder. Kur-

ban Bayramı, iman ile amelin mihenk taşıdır. Müslümanlara Hz. İbrahim’in sadakatini ve Hz. İsmail’in adanmışlığını hatırlatır. Bu kıssa, sadece bir baba ile oğulun hikâyesi değil, aynı zamanda Allah’a olan tereddütsüz teslimiyetin ve samimi sadakatin sembolüdür. Ancak bu yıl da Kurban Bayramı, başta Gazze olmak üzere dünyanın bazı coğrafyalarında savaşın, yoksulluğun ve zulmün gölgesinde karşılanmıştır. Gazze, son yıllarda bu acı tablonun en trajik yansımalarından biri hâline gelmiştir. Gazze halkı varlık mücadelesini sabır ve dirençle gösterirken, ağır abluka, yetersiz yaşam koşulları ve kesintisiz saldırılar altında bir bayram sabahına daha ne yazık ki kan ve gözyaşıyla uyanmıştır. İki milyon insan, dar bir alanda abluhanın zincirlerine vurulmuş; gıda ve sudan mahrum bir şekilde zalimlerin insafına terk edilmiştir. Gazze, “İnsanlar, imtihandan geçirilmeden sadece ‘iman ettik’ demeleriyle bırakılacaklarını mı sandılar?” (Ankebut, 29/2.) ayetini inananların yüzüne dembedem çarpan bir inanç sınavı hâline geldi.

Gazze direnişi, sadakat ve teslimiyetin yaşayan şahidi; Rabb’ine kurban olmak için sırasını bekleyen kadın erkek, genç

ihtiyar her Gazzelinin bir yaşam biçimi olurken, Gazze’de, “*Babacığım, sana emredileni yap. İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın.*” (Saffat, 37/102.) ayetindeki teslimiyet her gün tekrar tekrar vücut buluyor.

Gazze insanlığın sahipsiz kurbanıdır. Gazzeli kurbanların acısı, inanca, insanlığa ve kardeşliğe dokunan derin bir çılgıktır. Hüzünle yoğrulmuş bu acının toprağında barış ve adalet, terör devleti siyonist İsrail’in katiller sürüsü tarafından katledilirken dünyanın sözde barış temsilcileri dilsiz şeytan rolüne bürünmüştür.

Gazze’de kurban direnişin, bayram hüznünün adıdır. İslam dünyasında bayramlar her geçen gün yaşanan dramlarla sevince değil, hüzne kapı aralamaktadır. Gazze’de şehit düşen her can, varoluş mücadelesi için Hak uğruna verilmiş bir kurban olarak yeryüzünü selamlarken zalimlere esir düşmüş dünyanın özgürlüğe ihtiyacını hatırlatır. Gazze tüm insanlığın vicdanına seslenen bir özgürlük davetçisidir. Çünkü dünya, artık sadece bir coğrafyadan değil, zulüm karşısında sessiz kalan bir yığından ibarettir.

Gazze’de Kurban Bayramı masum hayatların da kurban edildiği bir dramın sahnesidir. Gazze’de bayram bombalar altında yitip giden insanların tek seslerinin siren seslerine karışarak cennete uğurlandığı bir günü; kaybettiklerinin yasını tutan annelerin “*Rabbin için sabret.*” (Müddessir, 74/7.) emrine tutunarak, “*Şüphesiz güçlükle beraber bir kolaylık*

vardır. Gerçekten, güçlükle beraber bir kolaylık vardır.” (İnşirah, 94/5-6.) ayetinin umuduna sarılarak yaptıkları sessiz duaları ifade eder.

Gazze’de işlenen zulümler taşlaşmış kalpleri, ölmüş vicdanları diriltecek güçtedir. Gazzeli çocuklar bayramlık elbise yerine kanlı kefen giyerken, anneler hayatta kalan yavrusunu öpüp koklamakla teselli bulurken ayrılıkların, fitnelerin, küçük hesapların zamanı çoktan geride kalmış olmalıdır. Bu noktada Müslümanların fikir ve eylem birliğini tesis etmeleri; Gazze’de ve dünyanın dört bir yanında “*Ey Rabbimiz! Bize elimizden tutacak bir dost, zalimlere karşı bizi koruyacak bir yardımcı gönder!*” (Nisa, 4/75.) diye yalvaran çaresiz mazlumlara, erkekler, kadın ve çocuklar için en büyük beklentidir.

Gazze imanın el, dil ve kalple test edildiği bir cihat meydanıdır. Gazze bir müminin zihin dünyasında elle boykot, dille dua, malla cihada destek, kalple buğz olarak gündem edinememişse iman ve ibadet hayatımız şekilden öte geçememiş, suretten sirete yükselememiş demektir. Hisli bir dua, kıyam etmiş bir kardeşlik hukuku, eyleme hazır bir tefekkür, farkındalığı yüksek bir yaşam biçimi Gazze’ye umut olacaktır. Aksi takdirde Gazze’nin kazanıp ümmetin kaybettiği bir öykü geleceğe miras kalacaktır.

Unutulmamalıdır ki Gazze özgür olmadıkça insanlık esaretten kurtulamayacak, Kudüs bağımsız olmadıkça Müslümanlar huzur bulamayacaktır.

MÜSLÜMANLARIN ORTAK DİLİ: HAC

Prof. Dr. Ahmet YAMAN

**“Hac, sadece bir ibadet değil aynı zamanda ümmet olma
şuurunun kazanıldığı bir okuldur.” diyen hocalarımız ne kadar
haklıymış! Ve hac, gerçekten de Müslümanların kelimelere
gerek bırakmayan ortak diliymiş!**

Dil, anlaşmamızı sağlayan Allah vergisi bir yeteneğimiz. Hz. Âdem’e eşyanın isimlerini öğreten Yüce Allah ona bu isimlerle kavram üretme ve duygularını ya da isteklerini dile dökme imkânını verdiği andan itibaren o da konuşmaya başladı (Bakara, 2/31.) Havva annemizle çocukları da ondan öğrendikleri dil ile anlaştılar. Sonra Rabb’imiz, bir kısmını bildiğimiz ama bir kısmına muttali olamadığımız birçok hikmete bağlı olarak renklerimiz, ırklarımızı farklılaştırdığı (Hucurat, 49/13.) gibi konuştuğumuz dilleri de çoğalttı. (Rum, 30/22.) Böyle olunca diller farklılaştı. Her ne kadar birbiriyle aynı kökten gelen akraba dil toplulukları olsa da aynı topluluk içindeki farklı dilleri konuşanlar bile anlaşılabilirlik için artık tercümanlara ihtiyaç duyar hâle geldi. Fakat anlaşabilmenin başka yolları, sese ve harfe bağlı olmayan dilleri de vardı. Bunlardan birisi *iman dili*, diğeri ise bundan beslenen *gönül dili* idi.

İmanı olan kişi bilir ki, müminler kardeşler; kardeşin kardeşi anlaması için ise ses ve söz ile de gerekli değildir. Kardeşin bir bakışı, bir dokunuşu hatta bakmayıp dokunmaması çok şey anlatır. İmanı olan kişi peygamberinden öğrenmiştir ki, kardeşinin yüzüne gülümseyerek

bakmak ve yükünü sırtlanmak sadakadır (Buhari, “Sulh”, 11; Tirmizi, “Birr”, 36.); sadakati göstermek ise ille de sese-söze bağlı değildir. İmanı olan kişi yine peygamberinden öğrenmiştir ki, Müslüman kardeşinin bir ayıbını örterse yarın kıyamet gününde onun da bir ayıbını, o günün yegâne mâliki olan Allah Teâlâ örtecektir (Müslim, “Birr”, 72.); öyleyse sese-söze gerek kalmadan da erdemli bir davranış sergilenebilir. İmandan beslenen gönül dili de böyledir. Sese-söze ihtiyaç duyulmadan kalpleri birbirine bağlar, aynı hedefe yöneltir, aynı acıyı tattırır ya da aynı sevince ortak eder. Hatta gönül, ilim ve hikmet ile terbiye edilip zenginleşmiş bir gönül ise bazen müftü de olur. Onun içindir ki Sevgili Peygamberimiz “*Müftüler sana fetva verse bile sen bir de gönlüne/kalbine danış.*” buyurmuştur (Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, IV, 227-228; Darimi, “Büyü”, 2.)

İnsanlar önce ana dilleri, sonra öğrendikleri diğer diller ile anlaştıkları gibi işte bu iman ve gönül dili ile de konuşmadan anlaşır, hatta hâlleşir ve dertleşir. Öyle ki, büyüklerimizin “Kaç dil bildiğin değildir önemli olan. Gönül dili bilmektir insanı değerli kılan.” sözüne göre bu dil, saf ve katıksız bir kaynaktan çıktığı için çok daha kıymetlidir. Dünyanın dört bir yanından hac ibadeti için Mekke’ye ko-

şup gelen Müslümanlar da işte bu iman ve gönül dili ile anlaşıyor, dertleşiyor, seviniyor ve üzüliyorlar. Onlarca farklı ırka ve dile mensup olarak Haremeyn’e gelenler bakımından hac, âdeta ortak bir dil oluyor. Sadece haccın sembolik anlamlarında değil, aynı zamanda göz göze geldiklerinde, yan yana durduklarında da bir duyguda ve manada buluşuyorlar.

Müslüman, Allah’ın kulları için bir diriliş/kıyam merkezi olarak belirlediği Kâbe-i Muazzama’da, o mukaddes evde (Maide, 5/97.) âdeta gurbetten eve dönmüş olan aile bireylerine kavuşmuş gibi olur. Çünkü evin sahibi olan Yüce Yaratıcı, orayı kulları için güven içinde bir toplanma ve buluşma yeri kılmıştı. (Bakara, 2/125.) Nereye giderse gitsin, ne yaparsa yapsın sonuçta döneceği yerin Allah’ın huzuru olduğunu bilen bir bilinç, orada eve dönen diğer kardeşleriyle birlikte ahdini hatırlar, imanını tazeler, sadakatini kuşanır ve yalnız olmayıp büyük bir ailenin üyesi olduğunu anlar.

Kâbe’nin etrafında tavafa başladığında, sanki yıldızlar kümesi olan kardeşleri arasında kendisi de manen parlayan bir yıldız gibi aynı yörüngede akar gider. Sağında siyahi, solunda kıvılcık, önünde sarı, arkasında beyaz kardeşleriyle birlikte tam bir teslimiyetle ilahi takdire boyun

eğmenin sembolik ifadesini ortaya koyar. Arafat'ta yine onlarla birlikte mahşeri yaşamanın, ölümden sonra tekrar dirilip "din gününün" sahibinin önünde hizaya girmenin provasını yapar. Safa ile Merve arasında nispeten hızlı adımlarla gidip gelirken çaresizlerin imdadına koşması gerektiğini hatırlar. O, işte bütün bunları, dünyanın dört bir yanından ve uzak yollardan gelen diğer Müslümanların arasında belki de tek kelime sarf etmeden yapar.

Hac bunların yanında bir de göz göze, gönül gönüle ve imkân ölçüsünde kelimelerle iletişime geçip sevinç ve hüznünlerin paylaşılmasına vesile olur. Türkiyeli bir Müslüman, bir Suriyeli kardeşi ile yan yana saf tuttuğunda yıllardır süren zulüm ve baskıdan kurtulmuş bu kardeşinin gönlündeki sevince ortak olur. Bir Afrikalı kardeşi ile tavafta yan yana yürürken onların, sömürgecileri ülkelerinden kovma cesaretini kazanıp gün geçtikçe daha özgür olduklarını hatırlayınca başka bir duygu seline kapılır. Bir yandan da keşke Sudan ve Libya'daki iç savaş, Cezayir ile Fas arasındaki sınır ihtilafları, Nijerya ve Somali başta olmak üzere muhtelif ülkelerdeki terör faaliyetleri ve istikrarsızlıklar sona erse diye dua eder. Endonezya ve Malezyalı kardeşlerinin başarısından iftihar eder ama Hindistan'da yaşayan kardeşlerinin yıllardır maruz kaldığı baskıları derinden hisseder. Avrupalı ve Amerikalı Müslümanları görünce İslam'ın Batı'da kök salmakta olduğunu somut olarak anlar ama o topraklardaki İslamofobik yaklaşım ve saldırılar da gözünün önüne gelir. Türk cumhuriyetlerinin ortak iş birliği ve dayanışma çabalarını memnuniyetle karşı-

lar ama Doğu Türkistan'a ağırlar. Filistinli ve hele Gazzeli kardeşlerini gördüğünde ise başını öne eğerek; duadan başka bir şey yapamamanın ezikliği ile kalbi bir başka çarpar, boğazı düğümlenir ve gözleri yaşarır. Bütün bunlar sevinciyle-hüznüyle onu bir başka boyuta taşır ama neticede bu büyük ümmetin bir parçası olduğunu da hatırlatır. Bunların tümü haccın Müslümanlar arasında söze ve kelimeye hacet bırakmayan ortak diliyle gündem bulur.

Hacda karşılaşılan bazı manzaralar, yine sessiz bir biçimde ama herkesin anlayacağı bu ortak dil sayesinde kişinin kendi Müslümanlığını sorgulamasına da vesile olur. Kim bilir nerelerden ve hangi zorluklarla bu kutlu beldeye hac ibadetini eda için gelebilmiş olan bazı kardeşlerinin sergilediği kulluk bilinci ve mahviyetkâr tavrı "Acaba bunlara kıyasla ben ne kadar yüksek bir şuura ve katıksız bir duyguya sahibim?" sorusunu sordurur. Tıpkı şu iki manzaranın bu satırların yazarını derinden etkilediği gibi:

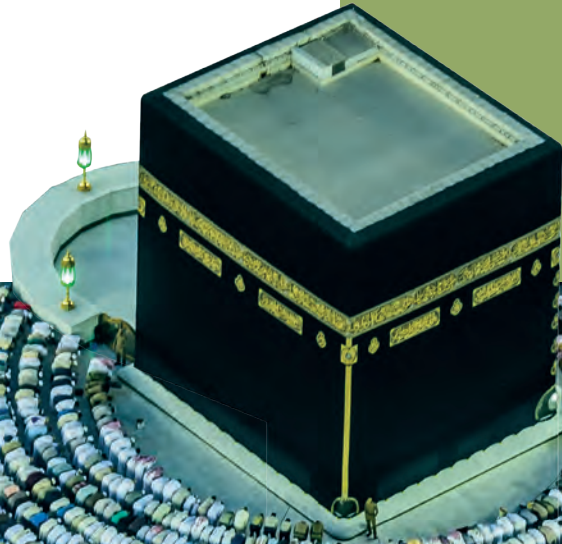
Aziziye'deki otelime giderken gördüm onları. İhram elbiseleriyle yolun kenarında bir duvar dibine uzanmış bir deri bir kemik iki simsiyah Afrikalı. Beyaz ihram kıyafetleri toz toprak içinde ama derilerinin siyahlığı onları bembeyaz

**Müslüman,
Kâbe'nin
etrafında tavafa
başladığında,
sanki yıldızlar
kümesi olan
kardeşleri
arasında kendisi
de manen
parlayan bir
yıldız gibi aynı
yörüngede
akar gider.
Sağında siyahi,
solunda kızıl,
önünde sarı,
arkasında beyaz
kardeşleriyle
birlikte tam
bir teslimiyetle
ilahi takdire
boyun eğmenin
sembolik
ifadesini ortaya
koyar.**

parlatıyor. Yaklaşıyor ve selam veriyorum. Yaşlıca olanı cılız ve yorgun bir sesle mukabele ediyor. Dişleri dökülmüş, dili damağına yapışmış ve belli ki aç ve yorgun. Arapça ve İngilizce gibi ortak bir dilde anlaşılmadık ama Ganah olduklarını öğrenebildim. Kim bilir, Kâbe ile müşerref olup hac ibadetini eda edebilmek için kaç aydır yoldalar ve ne yokluklar çektiler? Hemen kendilerine yemek, su ve meyve getiriyorum. Titreyen elleri yemeğe uzanırken ben de utançla ve mahcubiyetle kendi kendime soruyorum: Onlar mı hacı, ben mi hacıyım?

Tavaf sırasında gözüme iliştiği ilk anda garipsemişim. Kısa kollu sayılabilecek gömleğiyle başındaki örtüsü de kaymış iri bir siyahi hanım önümde tavaf ediyor. Kısa kollu gömlek, kaymış başörtüsü ve tavaf! Tavafta setr-i avret ihlalinin ne ceza gerektirdiğini düşünürken sırtına sardığı bebeğini fark ettim; sonra kucağında taşıdığı ikinci bir çocuğunu ve sağ eliyle tuttuğu 5-6 yaşlarında olduğunu tahmin ettiğim üçüncüsünü. Yapayalnızdı ve ikisini bedeninde taşıdığı, birini elinden tuttuğu üç küçük evladıyla tavaf ediyordu. Bir taraftan da sırtında ağlamakta olanı susturmak amacıyla olsa gerek beşik gibi sallanıyordu. Onu bu yoksunluk ve yalnızlığa rağmen buraya getiren imanı düşününce setr-i avret ihlalinin hepten unutulmuş ve gözlerim yaşarak kendimi sorgulamaya başlıyorum.

"Hac, sadece bir ibadet değil aynı zamanda ümmet olma şuurunun kazanıldığı bir okuldur." diyen hocalarımız ne kadar haklıymış! Ve hac, gerçekten de Müslümanların kelimelere gerek bırakmayan ortak diliymiş!

Kemal SAYAR:

Olağan gündelik yaşamın dert ve sorumluluklarının askıya alındığı, zamandaki bir geçiş kapısı gibidir bayramlar bu anlamda; onca sıkıntı ve zorluk sonrasındaki bir genişleme, kabzdan sonraki bast hâli misalidir. Bir şenliktir, sevinç ve neşenin paylaşıldığı, duyurulduğu parantez içleridir.

Söyleşi: Ayşe KIZILAY

Sezai Karakoç'un "İnsanlar nasıl zaman zaman ziyafetler veriyor, şöenler düzenliyorsa, bayram ve kandillerde, ruhun ziyafet günü, ruhumuzun şöeni oluyor. Bayram, ruhun toyu, ruhun düğünü demek." şeklinde tarif ettiği bayramı siz nasıl tarif ederdiniz?

Bu "bayram" nosyonunu yitirmek önemli. Ramazan Bayramı'nda daha belirgin bir karışıklık olduğu için oruç pratiği ve bayram kutlaması arasında, bayramın aslında Batılı jargondaki tanımına yakın, bir nevi "şenlik" olduğu daha barizdir. Olağan gündelik yaşamın dert ve sorumluluklarının askıya alındığı zamandaki bir geçiş kapısı gibidir bayramlar bu anlamda; onca sıkıntı ve zorluk sonrasındaki bir genişleme, kabzdan sonraki bast hâli misalidir. Bir şenliktir, sevinç ve neşenin paylaşıldığı, duyurulduğu parantez içleridir. Toy ve düğün kelimelerinin seçilmesi çok yerinde bu cihetten. Tek kişilik bir şenlik değil, ilan edilen ve gönülden

gönüle ilanla genişletilen bir sevinçtir bayramlar.

Bayramlar mutluluk günleridir. Çocuklar bunu doyasıya yaşar, büyükler ise biraz çocuklaşır. "Bayram" denince aklımızda neşeli, sevinçli hâllerin gelmesini sağlayan bu zamanları daima heyecanla bekliyoruz. Bizler, toplumumuz ve Müslümanlar için bayram vaktini nasıl tanımlarsınız?

Bayramların bende uyandırdığı his, kıymetli şair Ahmet Murat'ın aslında Ramazan başlangıcı için serdettiği "hilal göründü, kara göründü, kurtulduk/ilk orucuyla süsleniyor kızım aynada/bir ümmet anlaşıyor ışık hızıyla" dizelerinin sevinci. Her iki bayram da iki hicri ayın bitişi ve bir sonrakinin başlangıcı olan hilalin görünmesiyle zuhur ediyor, malum. Ve hakikaten her iki bayramda da bir ümmet ışık hızıyla -hilalin ışıyla- müşterek bir sevinç duygusunda birbiriyle musafahalaşıyor. Coğrafyadan da kültürden de bağımsız bir okyanus duygusudur

bayram sevinci. Bizleri kozmosun vatandaşı olma irtifasında eşitler, bağlar ve donatıp süsler. Bilhassa onlarca yıldır acının, üzüntü, keder ve utancın baskın, sevinçlerin ve kıvancın pek az olduğu bir dünyada, bayramların bize suni teneffüs gibi can verdiği kanaatini taşıyorum. Biz yetişkinler, çocuklar kadar şen olamasak da yekdil olabilme hissi huzur veriyor bir parça da olsa... Çocukların ana sütü gibi hakkı ve ihtiyacı elbette sevinç, onların yüzü ışıldayınca bizim de yüreğimiz aydınlanır.

Kurban Bayramı'nda Rab-b'imize yakınlaşmak için kurban kesiyoruz. Kurban fiilî bir ibadet olmanın yanı sıra manevi boyuta da sahip. "Allah'a yakınlaşmak" anlamına gelen kurban ibadeti insanı nasıl etkiler? Kurban kesmenin kişi üzerindeki etkileri için ne söylemek istersiniz?

Kurban Bayramı da bir bayram. Kurban Bayramı'nın hikmetini, ondaki genişleme hâlini düşündüğün-

müzde, bu bayramın aslında bir başka asli ibadetin unsuru olduğunu fark ediyoruz. Tıpkı Ramazan Bayramı'nın, oruç ibadetinin bir süreği olması gibi, Kurban Bayramı da sınırlarla ve meşakkatle ifa edilen hac ibadetinin sona erişinin kutlamasıdır. İbadetimizi tamamen erdirmeye nimetini bahşettiği için şükür, sabrımızın mükâfatı olarak verilmiş bir ihsandır her iki dinî bayram da. Bu, haccı bizzat ifa eden Müslümanların olduğu kadar, onların sevincinin paydaşı olarak tüm İslam ailesinin de hakkıdır. Ancak şunu özellikle belirtme gereği duyuyorum: Kurban Bayramı, kurban kesmek için kutlanan bir bayram değil; paylaşma ve yakınlaşma duygusunu pekiştirmek için, bayram olduğu için kurban kesilen bir zamandır. Buradaki yakınlaşma hâli, Allah-insan arasındaki dolaylı bir yol değil; Allah-insan arasındaki tecelli ile sirayet ederek toplu hâlde yücelten bir hâl. Hac suresindeki "Onların etleri de kanları da Allah'a asla ulaşmaz; fakat sizin takvanız O'na ulaşır." (Hac, 22/37.) ayetini böyle anlıyorum. Takva, insanlar arasın-

daki erdemi güçlendiren, yüce gönüllüğün hasılası olan bir makam olduğuna göre, Allah'a ulaşan da bu yüksek erdem bilinci olsa gerek. Bu da dayanışma ve yaşam/sevinç üretme yoğunluğuyla alakalı. Batıl inançlar insan kurban etmek gibi korkunç bir geleneğin imha edilmesi ve kurban edilen hayvanların etinin yenmemesi geleneğinin de bu yönde değiştirilmesinin bu gayeye işaret ettiğine inanıyorum.

Kurbanın psikolojisiyle ilgili okuduğum en güzel pasaj Ali Şeriatî'nin *Hac* kitabından, biraz uzunca olsa da onu paylaşmak isterim, "Kimdir İsmail'in? Kendin bileceksin, başkalarının bilmelerine gerek yok. Karın olabilir, yeteneğin, işin, cinsiyetin. Gücün rütben mevkiin vs. olabilir. Hangisi olduğunu bilmiyorum fakat İsmail İbrahim'in yanında ne kadar sevgiliyse senin yanında da o kadar sevgili olması gerekir! İsmail'in bazı göstergeleri, hürriyetini senden alan ve görevlerini yapmana engel olan her şey, seni eğlendiren,

gerçeği bilme ve duymadan alıko-yan, sorumluluğu kabul etmekten çok seni özür aramaya iten her şey ve yalnızca ileride desteğini almak için seni destekleyen herkestir. Onu hayatında arayıp bulmalısın. Eğer Allah Teâla'ya yaklaşmak istiyorsan, İsmail'ini Mina'da kurban etmelisin. İsmail yerine bir koyun kesmek kurbandır fakat yalnızca kurban kesmek için, bir koyun kurban etmek kasaplıktır."

Kurban Bayramı günleri aynı zamanda hac ibadeti- nin eda edildiği vakittir. Her yıl milyonlarca Müslüman hac ibadeti için Mekke'de

bir araya geliyor. Mekâna bağlı bir ibadetin inanan kişi üzerinde ne tür etkileri vardır? Hac ibadeti- nin psikolojik ve toplumsal faydaları nelerdir?

Kâbe ve Mescid-i Haram, İslam öncesinde de -belki iki bin yıldan fazla- Araplar için kutsal bir mekândı. Hz. İbrahim'in soyunun bir köle kadın olan Hz. Hacer üzerinden Hz. İsmail ile bu coğrafyada devam ettiğinin, o mekânın da Allah adına kutsandığının işareti olarak bir ev yapmasının hikâyesidir hac- cın hikâyesi. Haccın farizalarına bu kıssanın temsillerinin eklenmesi

de hac ve İsmail, kurban ve İsmail bağlantısının delilleri zannımca. Bu övünç, azim bir lider ve peygamberin soyundan gelme gururu, bunun üzerinden Kâbe'nin sahibi ve hac menasikinin organizatörü olma avantajı İslam öncesinde de Araplar arasında bir gurur, nüfuz ve soyluluk emaresi oldu daima. Ayrıca dağınık ve düşman Arap kabilelerinin yılda bir kez bir araya geldikleri, ticaret, diplomasi ve edebiyat aracılığıyla kâh rekabet edip kâh dayanışma sergiledikleri bir selamet zamanıydı da. Bu birlik psikolojisinin, onun İslam'a dâhil edildiği dönem sonrasında da sürdüğü aşikâr. Bu nedenle hac bizi Hz. İbrahim'e bağlayan -hatta rivayetlere göre Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın ilk evi kurduğu yer olarak Âdem soyunun kökenine ilikle- yen- bir ibadet. Haccın kalabalığı, yalnızca Müslümanların değil, tüm insanlık âleminin bir temsili bu nedenle benim için. Diğer açıdan mahşere benzetilmesi de bu inancı- mı güçlendiriyor.

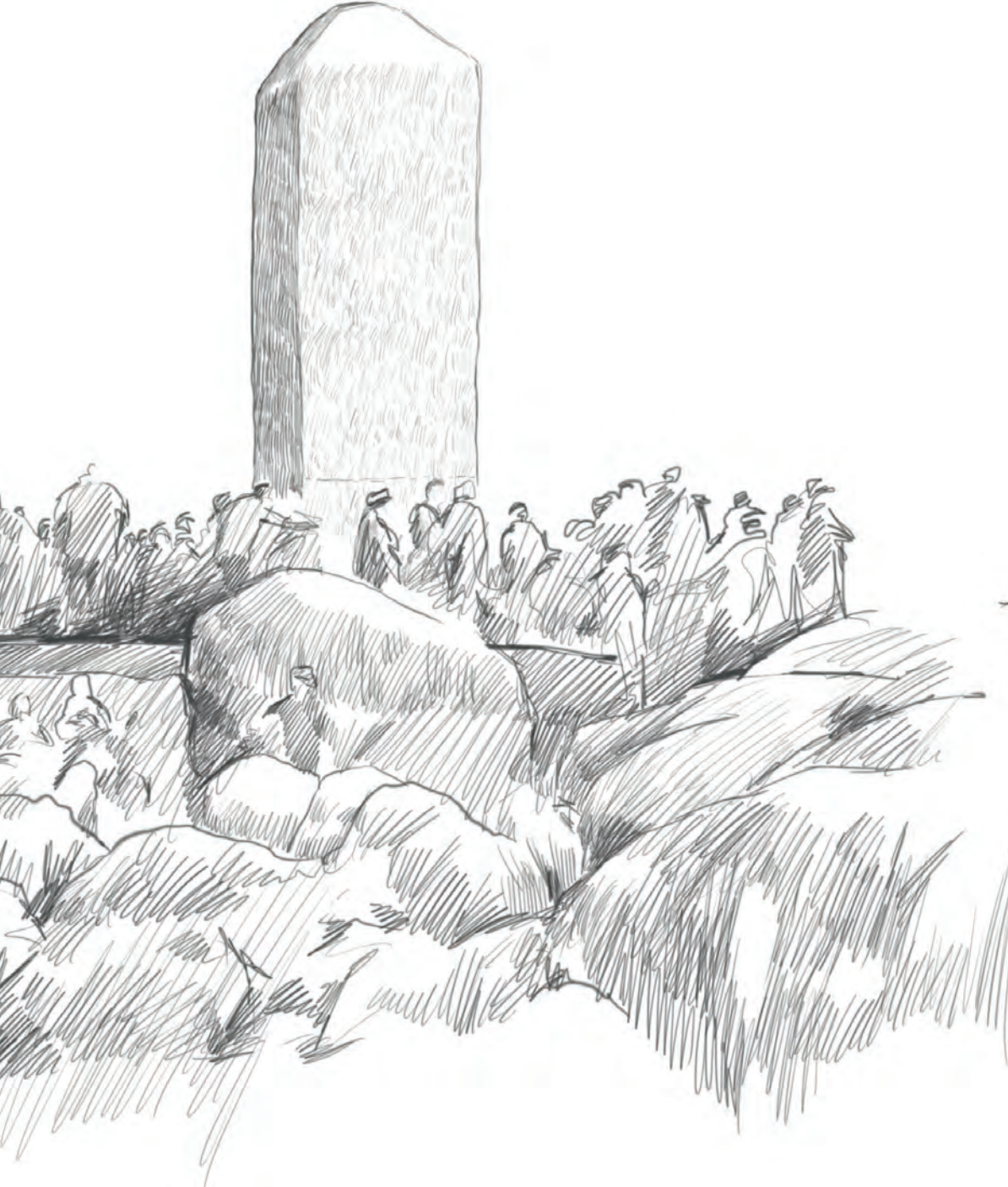

1982 HACCINDA ARAFAT: BİRLİK VE KARDEŞLİK

Dr. Tayyar ALTİKULAÇ

Kuruluşu tamamlanmış çadırların gelen kabilelere yetmediği durumlarda hacılarımız da genciyle ve yaşlısıyla bu çalışmaya katılıyordu. Çok şükür, sabahleyin güneş bastırmadan biz bu işi tamamlamış, bütün hacılarımızı çadırların altına almayı başarmış ve ancak rahat bir nefes alabilmiştik.

1 982 yılı haccında, Arafat'taki çadır hazırlıklarını denetlemek üzere ikinci vakti otomobille Mekte'den yola çıkmıştım. O günün akşam saatlerinde hacılarımızın Arafat'a çıkış programını başlatacak ve gece geç vakitlere kadar bütün kabilelerimiz çadırlarına yerleştirilmiş olacaktı.

Arafat'a yaklaştığımızda, zaten puslu olan hava birden karardı, yağmur başladı ve kısa bir süre içinde yağmurla karışık fırtınaya dönüştü. Yerin ve göğün birbirine karıştığı fırtına o kadar dehşet verici idi ki yolda arabanın direksiyon hâkimiyetini kaybedip savrulması işten değildi. Hemen arabamızı bir kenara çekip fırtınanın ve yağmurun dinmesini beklemek zorunda kaldık.

10-15 dakika sonra fırtına dinmiş ve biz Arafat'a varmıştık ki aman Allah'ım bir de ne görelim, Arafat'taki bütün çadırlar yerle bir olmuştu. Hiç mübalağası yok, binlercesinden ayakta bir tane çadırımız bile kalmamıştı. Bu sıkıntılı görüntü sadece bizim değil, diğer birçok ülkenin hacılarını da ilgilendiriyordu. Çadırlar hem sırlıklam ıslanmış hem de kuma bulaştığı için ağırlaşmıştı. Yerden kaldırılıp yeniden kurulmaları kolay olmayacaktı.

Biraz önce, akşam saatlerinden itibaren gece geç saatlere kadar hacılarımızın Arafat'a taşınması ve çadırlarına yerleştirilmesi gerektiğinden söz ettim. Ama bir tek çadırımız dahi bulunmadığına göre şimdi ne yapacaktık? Eylül ayının son günleriydi. Yani gündüz saatlerinde mukaddes toprakların oldukça sıcak günlerini yaşıyorduk. Ertesi gün, sığınacak bir gölgenin bulunmadığı Arafat'ta, yakıcı güneşin altında sabahtan akşama kadar başları açık ve ayakları çıplak bu insanların hâli ne olacaktı?

Çadırları bu kadar kısa sürede Suudi yetkililerinin kurması da düşünülemezdi. Çünkü bütün ekipleri Arafat'taki işlerini bitirmiş ve dağılmıştı. O an itibarıyla bir yetkiliye ulaşmak da im-

kânsızdı. Bu duruma göre her ülkenin hac sorumluları kendi hacıları için başlarının çaresine bakmak durumunda idi.

Derhal Hac Dairesi Başkanı ile yaptığımız değerlendirme sonunda genç hacılarımızdan ekipler kurarak çadırlarımızı yeniden kurmaya karar verdik ve bu iş için iki genç arkadaşımızı görevlendirdik. Her iki arkadaşımızın emrine gö-nüllü 19'ar kişi (hacı veya din görevlisi) verdik. Toplam 40 kişi olarak başladılar yıkılan çadırları yeniden ayağa kaldırmaya. Büyük mücadelelerle bu çalışma sabaha kadar devam etti.

Tabiatıyla hacılarımızın Arafat'a akışlarını da yavaşlattık. Bir taraftan hacı kafilelerimiz Arafat'a akıyor, bir taraftan ekipler çadır kurmayı sürdürüyordu. Kuruluşu tamamlanmış çadırların gelen kafilelere yetmediği durumlarda hacılarımız da genciyle ve yaşlısıyla bu çalışmaya katılıyordu. Çok şükür, sabahleyin güneş bastırmadan biz bu işi tamamlamış, bütün hacılarımızı çadırların altına almayı başarmış ve ancak rahat bir nefes alabilmiştik.

Ben Arafat sonrası günlerden birinde idareci arkadaşlarımdan biriyle Hac Bakanlığı Müsteşarı'nı ziyaret ettim ve Arafat'ta verdikleri çadır hizmetinden hiç istifade etmediğimizi söyleyerek çadır paralarının geri verilmesi gerektiğini söyledim ve bunun için kendilerine bir dilekçe sundum. Bu yaptığımız, göle maya çalmak gibi bir şeydi. Ama maya tutmuş ve biz istifade etmediğimiz bu hizmetin karşılığını geri alabilmiştik.

Arafat günü Suudi yetkili makamları da havadan çekilmiş fotoğraflarla bu durumu tespit ettikleri için derdimizi anlatmamız zor olmamıştı. Dilekçemiz hemen konuyla ilgili heyete havale edilmiş, anında müzakereye alınmış ve henüz biz bakanlıktan ayrılmadan talebimizin kabul edildiği bildirilmişti. Doğrusunu söylemek gerekirse bu hızlı işleyişe hayret etmiştik.

Bir gün sonra muhasebeci elemanımızın Hac Bakanlığı muhasebesinden teslim aldığı paranın miktarını hatırlamıyorum. Ama bu parayı vakfin hesabına almayı uygun görmediğimden, tamamının o yıl hacda bulunan hak sahibi hacılarımıza dağıtılması talimatını vermiş ve her bir hacıya parası iade edilmişti.

Çocukluğunuzun kurban bayramı kahramanı kimdi?

Kurbanı kim kesiyorsa oydu. Kurban kesmek o kadar inanılmaz bir olaydı ki benim gözümde... Kurban kesen kasap, bir kahraman gibi görünürdü bana.

Kurban bayramları hayatınızda kimlerin, nasıl unutulmaz izler bırakmasına vesile oldu?

Her kurban bayramında rahmetli babam, "Bu bayram tembellik bayramı değildir, çalışma bayramıdır. Haydi gidelim kurban kesme alanına." derdi. Bunu unutamam. Çocukluğumun kurban bayramında megafonlu arabayla kurban derisi toplamışlığım bile vardır. Hey gidi hey.

Bayram ziyaretlerindeki sosyal ilişkilerinizi nasıl tanımlarsınız; gözlemci mi, aktif katılımcı mı?

Kesinlikle gözlemciyimdir. Akrabaların kendi aralarında yaptıkları konuşmalara kulak veririm. Arada ihtilafı konuları gündeme getirerek polemik çıkarırım. Sonra da tartışmaları keyifle izlerim.

Sizin kurban bayramı hikâyenizi güzel kılan en özel şey nedir?

Geç bayram kahvaltısı. Benim kurban bayramımı muhteşem kılan en güzel ortam bu kahvaltılardır.

Geriye dönüp baktığınızda, kurban bayramlarında sizi en çok mutlu eden anılar nelerdir?

Bayram namazına heyecanla gitmek. Aileyle birlikte vakit geçirmek. Akrabaları ziyaret etmek.

Ahmet Hakan COŞKUN:

Bayram kutlamalarımızı nostaljiden uzak tutmayı başarsak keşke. Bugünün bayramlarını canlandırsak. Yepyeni ve güzel kutlama formatları bulsak.

Yoğun temponuzda zihninizi ve ruhunuzu nasıl dinlendirir, kendinizi nasıl iyileştirirsiniz?

Üç şeyle: Kitap okuyarak... Yürüyüş yaparak... Film izleyerek.

Hayat hikâyenizi diğerlerinden farklı ve güzel kılan temel unsur nedir?

Yalnız kalmaktan korkmamak, yalnız kalmayı sevebilmek, yalnız kalmaktan mutlu olmak.

Bir bayram dileğiniz var mı?

Bayram kutlamalarımızı nostaljiden uzak tutmayı başarsak keşke. Bugünün bayramlarını canlandırsak. Yepyeni ve güzel kutlama formatları bulsak. Böylece "Ah nerede eski bayramlar!" demekten vazgeçsek.

Bu kelimelerin sizde uyandırdığı ilk çağrışım...

- * Anne: Annemin "Herkes kendini kurtarır, olan sana olur." nasihatı.
- * Ölüm: Her nefis tadacaktır, kaçınılmaz.
- * Vefa: Benim en büyük eksikim.
- * Memleket: Severiz.
- * Kurban: Hayvan severim ama kurban bayramını da severim.
- * Paradoks: Çelişki, çelişkiyle olgunlaşır insan.
- * Sükût: Nuri Pakdil'in uzun süre başarabildiği şey.
- * Kudüs: Derin yara.

Prof. Dr. Gürbüz DENİZ:

Arafat bilerek bir müminin duruş (vakfe) sergilemesidir.

Orada Müslümanın bütün fazlalıklarından hem zahirî hem de batınî olarak soyutlanıp/arınıp kendisini hesaba çekmesi ve derin tefekkürüyle ölümü düşünüp Rabbine rucuu/dönüşü bu dünyada gerçekleştirmesidir.

Söyleşi: Kübra ÇİÇEKLİ

İnsanın anlam arayışının kendi varlığını anlamlandırması ile başladığını ve âlemi de ancak böyle okuyabileceğini söylüyorsunuz. Bugün modern çağın insanı bu anlam arayışında ne kadar yol katetti? Bizlere bir çerçeve çizebilir misiniz?

Kâinat ve özelde insanın yaratılışı, insanın iradesiyle olmadığı hâlde insanın yeryüzü serüveni başladı ve devam etmektedir. Serüveni anlamlandırmak her aklı başındaki insanın hayatının hedefidir. Bu arayışta insanı mutlu kılacak ve var olan her yeteneğini anlamlandıracak sistem veya inançların tekliflerini bulmaya çalışmak insanın kendi hayrı için zorunlu görünmektedir.

İslam anlayışına göre kâinat yaratıldığında insan henüz yoktu. İnsanın yaratılmasıyla kâinat mana ve değer kazanmaya başladı. Çünkü

âlemde her şey insan için var kılınmıştı. Bu sebeple insandan bahsetmek, aynı zamanda kâinattan, insanın kendisiyle ve diğer varlıklarla olan ilişkisinden bahsetmek demektir. Bilinmektedir ki kâinat, insanın sınanması için yaratılmıştır. Yeryüzünde hayat başlatılırken, melek-insan, Âdem-İblis konum sahnesine çağırılarak insanın önemi, üstünlüğü ve zaafı vurgulanmıştı.

Dün olduğu gibi bugün de bu arayışlar devam etmektedir. Kanaatimizce insanı bütünsel olarak anlamlandıran İslam'ın hayat teklifleridir. Ancak başka dinler, ideolojiler ve dünya görüşleri de bu anlamlandırmaya kendi inanç ve anlayışları bağlamında devam etmektedirler. Bununla beraber bu anlamlandırmalar eşliğinde insanın kâinatı kendi yetenekleri bağlamında ne kadar tanımlayıp anlamlı kıldığı sorusu sorulmalıdır.

Görülmektedir ki dünyada tek taraflılığın sonucu olarak dengesizlikler hüküm sürdüremektedir. Bu da egemen olan ideoloji, din ve dünya görüşlerinin varlığı, özelde insanı tam ve dengeli anlamlandırmadıkları manasına gelmektedir. Hakkın, hukukun ve neticede adaletin kaynağı her varlığa hak ettiği kadar hakkını vermektir. Tek taraflılık adaletin egemenliğini, fırsat eşitsizliği ise insanların arzu ve isteklerine cevap vermediğinden ya da yalnızca bir kesime bu hakkı tanıdığından dolayı yeryüzü çatışmaların ve bitmez tükenmez arzuların hedefi hâline gelmiştir. Özellikle materyalizm insanı anlamlı kılamadığı gibi onu tatmin de edememektedir.

Bugün bu hakları Müslümanlar olarak kendi lehimize hiç görememekteyiz. O zaman Müslümanların dünyada hak ve hukukun egemenliği için daha fazla

çalışmaları zaruret hâline gelmiştir. Tekil manada tabii ki dünyada iyilikler var, ancak tümel manada baktığımızda bir taraf -her anlamda- her şeye sahipken diğer taraf zaruri ihtiyaçlarını giderecek imkâna bile sahip değildir. O zaman kim egemense onun dünya görüşü, ideolojisi ve ne yazık ki dini dünyaya mutluluk bahşemiyor. Bu meselelerde her şeyi konuşmaktan ziyade genel görünümü değerlendirmek birçok şeyi anlamamız için yeterlidir. Neticede modern dünya kendi bağlamında ve kendisi için çok şeyler üretse de diğeri/öteki için bir pay alma imkânı bırakmamaktadır.

Allah'ın bizlere lütfettiği bayramların şefkat, merhamet ve yardımlaşma gibi değerlerin toplumda daha görünür olduğu zamanlar olduğunu söyleyebiliriz. İnsanı insan yapan bu er-

demlerden hareketle insanın kimlik inşası ve toplum bilincinin oluşmasında bayramların katkısı sizce nedir?

Allah Rahman'dır ve Rahman, rahmeti var kıldı/yarattı. Biz insanların da bu rahmetten, yani varlıktan bahusus da insan doğasından merhameti çıkarıp hem kendimizin hem de bütün insanların hizmetine sunmamız zaruret hâline gelmiştir. Allah'ın bize nimet olarak verdiklerini/varlığı şefkat, merhamet ve yardımlaşmaya dönüştürecek olan elbette Allah'ın şerefli kullarının görevidir. Herkese ve her şeye hakkını vermek, yeryüzünde adaletin egemenliği için lüzumludur. Böyle bir durum hem bizlerin görevlerini yerine getirdiği hem de mazlumların kimlik ve şahsiyetlerinin korunduğu anlamına gelmektedir. Esas olan Müslümanın kimseye muhtaç olmadan gerek kendisinin gerekse mazlumların hayatına katkı vermesidir. Yüce Allah, Kelam-ı Kadim'inde şerefli mazlumların şahsiyetlerini korumak için istemekten çekindiklerini, şerefli müminlerin basiretlerinin ise onları anlamaları gerektiğinden bahseder. Mihnet içinde verilen ve alınan merhamet, şefkat ve yardımlaşma anlamlı değildir. Elhamdülillah, arızalarına rağmen Müslümanlar dün olduğu gibi bugün de bu şereflerini korumaktadırlar. Sağ elin verdiğini sol el hissetmemelidir ki hem verenin hem de alanın kimliği fesada uğramasın. Bu sebeple merhamet, şefkat ve yardımlaşma asla tekebbüre, gösterişe dönüşmemeli. Eğer dönüşüyorsa böyle bir iyilikten ne iyiliği yapan ne de ondan faydalanan hayır görür.

Cenab-ı Hak, Peygamber Efendimiz'in şahsında müminlerin aklında, gönlünde ve hayatlarında yaşama pratiği inşa etmiştir. Bu örneklikte Arafat vakfesiyle taçlanan hac ve kurban ibadetlerinden bizim hissemize düşen nedir?

Arafat bilerek bir müminin duruş (vakfe) sergilemesidir. Orada Müslümanın bütün fazlalıklarından hem zahirî hem de batınî olarak soyutlanıp/arınıp kendisini hesaba çekmesi ve derin tefekkürüyle ölümü düşünüp Rabbine rucuu/dönüşü bu dünyada gerçekleştirmesidir. Hz. Peygamber, imanıyla kendine yeten ve müminlere üsve-i hasene (en güzel örnek) olacak bir hayat ortaya koyan büyük bir kimliğin, kişiliğin adıdır. O; ceddi, Hz. Âdem ve Hz. İbrahim'in yolunu devamdaydı. Orada tevhidi, teslimiyeti ve yeniden imar etmeyi kurbanla berdevam ettirdi. Biz müminler de onun yolunda bu ibadeti hem Allah'a kurbiyet (kurban) kesbetmek hem de Müslümanların ihtiyaçlarını gidermek için sürdürmeyi kendimize ibadet bilmeliyiz. Ancak ibadet yalnızca Allah'a olduğundan sahip olduklarımızın en güzelini, en güzel şekilde sunmamız ahlakiliğimizin gereğidir. Aksi hâlde dinî samimiyet iddiamız pek bir işe yaramaz.

Anadolu'da İslam medeniyetinin geçmişten günümüze yeşertildiği ve yaşatıldığı topraklarda doğup büyüdüğünüz. Erzurum'un bayram gelenekleri ve kültüründen bize biraz bahsedebilir misiz?

Elbette Erzurum, tarihî varoluşunda İslam'la şereflenen ilk şehirlerimizden biridir. Orada büyümek, kimlik ve kişiliğimiz üzerinde pek çok etki bırakmıştır. Ancak bizler, küresel çağın insanları olarak fazlaca bize özgü olanları koruyabilmiş değiliz. Hepimiz görsel ve yazın medya aracılığı ile tek tipleşmiş insanlarız. Bu durum bayram kültürümüzü de etkilemiştir. Küreselleşmenin yanında apartman hayatı da bizi bireyciliğe mahkûm etmiştir.

Erzurum'da bayram, benim muhayyilemde düğün ile neredeyse aynı çağrışımları yapmaktadır. Erzurum'da arife günü her evden "arifelik" almak/toplamak, çocuk-

ların coşkusunu bir gün önceden bayram heyecanına ortak kılmaktır. Evin her tarafının temizlenmesi olmazsa olmazdır hanelerimizin. Çünkü "Temizlik imanın yarısıdır." Bayram günü sabah namazı, bayram namazı ve nihayetinde kurban kesmek bir heyecan ve hoş bir koşturmanın adıdır. Kurban etinden en az yedi komşuya vermek Erzurum'un farzlarından/gerekliliklerindendir. Sonra bayram ve mezar ziyaretleri hem ölümü hatırlamak hem dostlarla dostluğu pekiştirmek içindir. Erzurum'da bir komşuya bayram ziyaretine gitmişseniz o komşu da aynı bayram sürecinde sizi ziyaret etmezse çok ayıp olur. Bugün bunların ne kadarı güncelliğini koruyor, birazcık meçhul!

Bayramın nasıl olması gerektiğini iyi anlatan Erzurumlu ariflerimizden Alvarlı Efe'nin bazı mısralarıyla cevap vermek bana (Erzurum aksanıyla) "hooşş celer".

*Can bula cananını,
Bayram o bayram ola
Kul bula sultanını,
Bayram o bayram ola*

*Hüzn-ü keder def ola
Dilde hicâb ref ola
Cümle günah aff ola
Bayram o bayram ola*

*Mevlâ bizi af ede
Gör ne güzel 'ıyd ola
Cürm ü hatâlar gide
Bayram o bayram ola*

*El tuta kitâbını
Dil tuta hitâbını
Cân tuta şitâbını
Bayram o bayram ola*

Erzurum'da bayram, benim muhayyilemde düğün ile neredeyse aynı çağrışımları yapmaktadır. Erzurum'da arife günü her evden "arifelik" almak/toplamak, çocukların coşkusunu bir gün önceden bayram heyecanına ortak kılmaktır. Bayram günü sabah namazı, bayram namazı ve nihayetinde kurban kesmek bir heyecan ve hoş bir koşturmanın adıdır.

*Mevla'yı cândan seven
Rızâ-yı Hakk'a eren
Lutf-i Hudâ'ya güven
Bayram o bayram ola*

*Tevhîd ede zevk ile
Hakk'ı seve şevk ile
Tasdik inerse dile
Bayram o bayram ola*

*Lutfi'ye lutf u kerem
Dâhil-i bâb-ı harem
Daima Allah direm
Bayram o bayram ola*

Ömründe pek çok bayram yaşamış çok değerli bir ilim insanı olarak yaşadığınız nice bayram hatıraları vardır zihninizde. Bunlar içerisinde sizi etkileyen bir hatıranızı dinlemek isteriz.

Elbette. Çocukluğumun bayramlarından kalan bir hatıramı, şimdilerde pek şahit olmadığımız bir duyarlılığı zikrederim. Biz çocukken kurbanlıklar bir gelin gibi hazırlanır, yani süslenirdi. Renkli kurdeleler boyunlarına bağlanır, üzerlerine kınayla şekiller çizilir, sözler yazılırdı. Bunların en önemlisi, kurban edilecek kurban, tam kurban edileceği yere getirilirken gözleri yumuşak bir tülbentle bağlanır, kendinden önce ve sonra kurban edilecek hayvanı görüp üzülmeyin, yine bıçağı görüp korkuya kapılmasın diye. Bunlar yapıldıktan sonra kurban sahibi iki rekât namaz kılar ve bir de kurbanının kulağına sessizce "Seninle ötelede buluşacağız. Allah yolunu açık etsin." gibi bir şeyler söylerdi. Bugün de bu hassasiyeti gösterenler elbette vardır. Ama her müminin bu hassasiyette olması önemli. Çünkü bizim akaidimize göre her var olanın hissedışı, şuuru vardır. O zaman her varlığa nazik davranmak zorundayız onu kurban etsek bile!

Selam, huzur ve bereket diliyorum cümle Müslümanlara, bayramımız mübarek, ömrümüz bereketli olsun.

Kurban Bayramı'na dair zihninizde yer eden ilk sahne nedir? O günlerin hafızanızda kalan ilk izini anlatabilir misiniz?

Babam işçiydi. Askerî fırında ekmek pişirirdi. Biz, babamın durumu iyi olmadığı için hiç kurban kesmedik. Benim çocukluğundan Kurban Bayramı'yla ilgili aklımda kalan, ev sahibimizin bir kurban kesme hâlidir. O kurbanın gözünü bağlamışlardı. Başına büyüklerimiz toplanmıştı. Salavat getirerek, tekbir getirerek o mübarek hayvanı Allah yolunda kurban etmişlerdi.

O zamanlar Ramazan Bayramı'yla Kurban Bayramı sizin için nasıl ayrılırdı? Aradaki fark neydi?

Tabii Kurban Bayramı'yla Ramazan Bayramı'nı ayıran tek olay kurban kesmekti. Onun dışında, kurbanı paylaşmak vardı. Kurban bölünüp önce yakınlarla, sonra akrabalara, komşulara verilir.

Hep Kurban Bayramı'nda kurban kesildiği gün yağmur yağdığını söylerlerdi. Bu da Allah'ın bir hikmetiydi. Öyle düşünürdük. Yağmur yağardı ki kesilen kurbanın kanı yerlerde kalmasın, temizlesin, ortalık yıkansın ... "Yağmur yağıyor Allah'ım" diye düşünürdük.

Bayram namazına gitmek sizde nasıl bir duyguydu? O sabah yürüyüşü, o kalabalık ne anlatırdı size?

Biz her Kurban Bayramı ve Ramazan Bayramı'nda, 5 kilometre yukarıda olan Harput'a giderdik. Ben Elazığlıyım. Harput, yani eski Elazığ'daki Uzun Hasan'ın annesi Sarahatun'un yaptırdığı Sarahatun Camii vardı. O camide bayram namazı kılmak bizim için en kutsal, en olmazsa olmaz olaydı.

Bayram sabahı yola çıkardık, hangi arabaya el etsek bütün arabalar bizi alırdı. Cemaatle birlikte babam, abim ve ben giderdik. Namazımızı orada eda ederdik.

Çıktığımızda Harput'ta gayrimüslimler de olurdu. Onlar bizim kültürümüze alışmış, bizimle iç içe yaşıyorlardı. Caminin önünde, bayram namazı çıkışında hepsi Elazığ mahalli kıyafetlerini giymiş, bizimle bayramlaşmak için sıraya girmiş olurdu. Yaşlısı, genci sıraya dizilir ve çıkan herkesle bayramlaşırlardı. Bunu çok iyi hatırlıyorum.

Namazdan sonra evinize döndüğünüzde sizi neler karşılardı? Bayramın ilk misafirleri kimlerdi?

Babam bazen çalıştığı fırının yanındaki Kışla Camii'ne gider, namazını orada kılardı. Kendi bölümünde çalışan, ekmekçi bölümünden on askeri her bayram sabahı bize yemeğe getirirdi. Biz Sarahatun Camii'nden döndüğümüzde kapının önünde on çift asker postalı olurdu. Her bayram bu yaşanırdı.

Annem ve ablam fazla sofraya karışmazlardı. Hazırlık işlerini abimle ben yapardık. Askerlerle birlikte sofraya otururduk. Biz yemiş gibi yapar, onlara ikram ederdik. Şekerini, tatlısını verir, sonra onları uğurlardık. Ondan sonra aile içinde bayramlaşırdık. Annemin, babamın, kardeşlerimin ellerini öperdik. Küsmüşsek barışırdık.

Bayramlaşma evle sınırlı kalmazdı elbette. Sokağınızda, mahallenizde bayram nasıl yaşanırdı?

Bizim oturduğumuz sokak, Harputluların oturduğu bir sokaktı. Hepsi Harputluydu. Öyle bir âdet vardı ki... Sokağın en başında, yaklaşık 30-40 ev vardı. Belki 20, şimdi tam hatırlamıyorum. Bayram sabahı genç biri çıkar, ilk girdiği evdeki erkeği alır, ikinci eve gider. Oradan birini alıp üçüncüye, oradan birini alıp dördüncüye... Bu şekilde grup büyüyerek sokakta tüm evleri gezerdi. Sonlara doğru kalabalık azalırdı. İlk çıkan kişi evine döner, gelenleri ağırılar, otururdu. Bayramlaşma böyle güzeldi.

Hanımlar ise bayramın ilk gününden sonra -kendi aralarında "hanım bayramı" derlerdi- gezmeye başlarlardı. Çünkü bayramın birinci günü kimse gezmezdi. Herkesin kurbanı vardı, işi gücü olurdu.

Bayram sabahı ayrıca Harput'taki aile mezarlığımıza gider, geçmişlerimizin bayramını kutlar, kabir ziyaretimizi yapardık.

Bayramlık kıyafetlerin ve ayakkabıların çocuk kalbinde bambaşka bir yeri vardır. Sizde bu nasıl yaşanırdı?

Babam her bayram mutlaka bize elbise ve ayakkabı alırdı. O yoklukta bile bunu yapardı. Çünkü çocuklar için bayram demek, yeni elbise, yeni ayakkabı demektir. O, bayramın havasını oluştuyordu. Bayram olduğunu çocuklara hissettiriyordu.

Ben çok iyi hatırlıyorum, ayakkabımı o kadar çok sevmiştim ki yastığımın yanına koyup yatmıştım. Kundura derlerdi. Küçük kundura... O zaman bile o küçük ayakkabılar kundura sayılırdı. Renkli renkli, kırmızılı, mavili... Bayrama özel, bayrama ait...

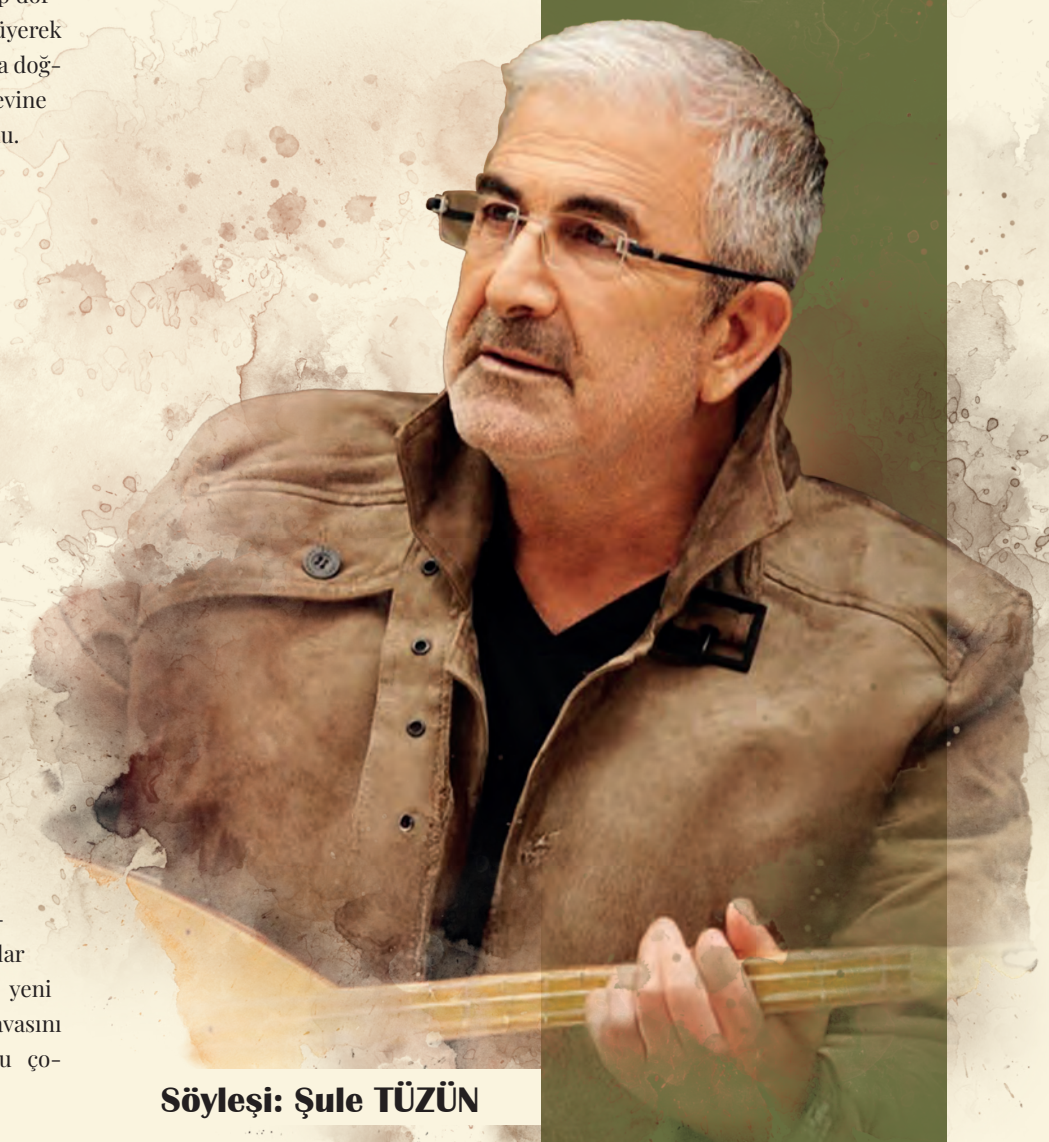
Bugünün bayramlarına baktığınızda neler hissediyorsunuz? O eski ruh hâlâ yaşıyor mu sizce?

Eski bayramlar... Tabii herkes çocukluğundaki bayramı güzel bulur. Çünkü çocuklara bayram gelirdi. Şimdi bayram oluyor mu, olmuyor mu? Millet tatile gidiyor. Akrabalardan uzak. Ben gurbetteyim. Komşularımıza gidiyoruz, o kadar. Ne akraba kaldı ne bir şey.

Bayramı çocuklar yaşıyor. Biz sadece rükûlar yapıyoruz. Büyüklerin yapacağı işler çocuklara göre değil. Bayramın hazzına varmak için çocuk lazım. Zaten bizde iki kız var, onlar da büyüdü artık.

Esat KABAKLI:

Bayram sabahı genç biri çıkar, ilk girdiği evdeki erkeği alır, ikinci eve gider. Oradan birini alıp üçüncüye, oradan birini alıp dördüncüye... Bu şekilde grup büyüyerek sokakta tüm evleri gezerdi. Bayramlaşma böyle güzeldi.

Söyleşi: Şule Tüzün

Prof. Dr. İsmail KARA:

Hac ibadeti de böyle. Bir tarafıyla kıyamet sahnesi, mahşer...

İnsan kalabalıklar içinde tek başına bir insanlık tecrübesini yeniden yaşıyor.

Kâbe üzerinden, tavaf üzerinden Hz. İbrahim'e, Hz. Âdem'e ulaşmaya çalışıyor.

Üzerinde kefeninden başka bir şey yok; yalın ayak, baş açık... Şah ile geda, zengin ile fakir eşitlenmiş. Zaten daire ve dairesel hareket de bir bakıma eşitliğe işaret eder.

Söyleşi: Mustafa Mirza DEMİR

Hatırladığınız bayramların özelliklerini anlatmak isterseniz nereden başlarsınız?

Bayram merkezli olarak neleri kaybettik ve kaybediyoruz veya bugünün şartlarında neler yapmamız lazım soruları açısından da bu sorunuz önemli. Bugünden bakarak en ziyade önemli olduğunu düşündüğüm husus, bayramların, her durumda ve her seviyedeki insanın farklı şekillerde katılabileceği özelliklerinin gittikçe kaybolması. Herkesin ve her seviyede... Bu hem maddi hem de manevi açıdan bir fakirleşme. Dinin anlaşılması ve yaşanması açısından da bir fakirleşme bu...

Modern düşünce gibi modern hayat da tek tipleşmeyi dayatıyor. Dinî anlayış ve dinî hayatımız da tek tipleşiyor maalesef... Bu da dinin toplumun bütün katmanlarına, hayatın bütün aşamalarına bir şekilde intikalini ve nüfuzunu azaltıyor. Bunun üzerinde düşünmek gerekiyor.

"Farklı şekillerde..." derken neyi kastediyorsunuz hocam?

Şöyle ki: Toplumun bütün kesimleri aynı bayrama, aynı akışa katılabiliyordu. Yaşlısı, genci, çocuğu, kadını, erkeği, zengini, fakiri, delisi, meczubu, dilencisi, takva sahibi olanı, berduşu, âlimi, hocası, arifi, kamberi, davulcusu, zurnacısı... Hepsi bayrama katılıyor, ondan kendince bir tat, bir neşe, bir pay alıyor; başkalarına da bir pay veriyordu. Fakat anlama, kavrama ve eylem itibarıyla farklı seviyelerde, farklı şekillerde... Bunların hepsi birbiriyle bayramlaşıyor mesela, camide, mahallede, sokakta, avluda, evlerde, kabir ziyaretlerinde, eğlence yerlerinde konuşuyor, bayramlaşıp şakalaşıyorlar...

Bunları bir nostalji olsun diye anlatmıyorum. Bugünün şartlarında, evet bugünün şartlarında vasıflı bir bayram atmosferi nasıl bulunabilir, bunun üzerinde kafa yormamız lazım.

Belki eski alışkanlıklar kalıyor ama yerine yenileri geliyor, deniyor. Mesela, bugün vakıflar ve dernekler aracılığıyla kurbanımızı kilometrelerce uzaktaki muhtaç insanlara ulaştırabiliyoruz. Bu, yeni ve olumlu bir imkân ve gelişme değil mi?

Kısmen evet, kısmen hayır. Tanımadığımız, uzak diyarlardaki muhtaç insanlara ulaşmak elbette müspet ve çok değerli bir şey. Ama kapı komşunla bayramlaşmıyor, ona kurbanından ikram edemiyorsun, onun kurbanından tadamıyorsun. Bence bu daha büyük bir hadise. Büyük şehirlerde kişinin, bizzat kendisinin çoluk çocuğuyla kurban kesme imkânı neredeyse tamamen

ortadan kalkmak üzere. Çocuklarımız kurban kesmeyi görmüyor, öğrenemiyor, öğrenemeyecek. Bu ise kurbanı katılamıyor, katılamayacak demek. Katılsız bir ibadet olur mu dersiniz? İbadet yakınlaşmak ve derinleşmek demek. Kurban da yakınlık manasına geliyor, biliyorsunuz. Bunun da kademeleri var, elbette en üstte Allah'a yakınlık var ama bu kendine ve başkalarına da yakınlık aynı zamanda; kendini bilmek, başkalarını tanımak...

Sizin de söylediğiniz gibi kurban, "Allah'a yaklaşma, yakın olma..." anlamlarını da ihtiva ediyor. "Kurbîyet" açısından düşündüğümüzde Kurban Bayramı, bireysel ve toplumsal olarak bizlere ne

söyler? Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in teslimiyetinden, kurban ve teslimiyet ilişkisinden yola çıkarak kurban ibadetinin felsefi/hikemî boyutunu nasıl anlamalıyız?

Hiçbir ibadet tek boyutlu, tek katmanlı değildir, tabiatı icabı olamaz da. Ayrıca insandan insana, ibadeti yapana, dahası ibadeti yapanın o andaki hâletiruhiyesine, hatta bazen ibadet yerine göre de değişir. Düzenli namaz kılan bir insan düşünün, her namazı hatta her rekâtı manevi bakımdan aynı, eşit olur mu? Yaptığı duanın lafızları aynı olsa bile her yapış ve yapılış farklı olabilir; lafızların veya hareketlerin aynı olması, onun tekrar olduğu anlamına gelmez. Süleyman Çelebi'nin *Mevlid*'indeki

Bir kez Allah dese aşkile lisân

Dökülür cümle günah misl-i hazân

mısraları, bu farklı deyişlere ve yapıtlara işaret ediyor olmalıdır.

Bir başka şair, latifeli bir üslupla zıt bir duruma, farkında olmadan yapılan ibadete ve zikre işaret ediyor:

Leb zikirde amma ki gönül fikr-i cihanda

Kaldı arada sübhâ-yı mercan mütereddit

İbadetlerin aşağıdan yukarıya ferdî, toplumsal ve ilahi tarafları da böyledir. Fakat bu vesile ile kurban ve hac ibadetleriyle de alakalı olan bir hususa işaret etmek isterim: Son bir iki asırdır İslam dünyasının,

Müslümanların daha fazla dayanışmaya, yardımlaşmaya, safları sıklaştırmaya muhtaç, ezik ve yoksul bir vaziyette olmaları... Bu da dinî hayatın ve ibadetlerin de öncelikli olarak "sosyal fayda" üzerinden yorumlanmalarını artırdı, mübalağalı hâle getirdi. Bunun sebeplerini anlamak ve bir ölçüde hak vermekle yeni öncelik tespitlerinin doğru olup olmadıklarını birbirinden ayırmak lazım diye düşünüyorum.

Mesela kurban ibadeti, esasta insanın kendini, hadi kendi nefsinin diyelim, kurban etmesidir. Onun için "kan akıtmaktır" ifadesi fıkıh kitaplarımızdaki tariflerde yer alır. Aslı esası budur ve bakın burada "sosyal fayda" yoktur. O sonra gelir.

Ayet-i kerimede geçen "Onların etleri ve kanları asla Allah'a ulaşmaz. Fakat O'na sizin takvanız ulaşır..." (Hac, 22/37.) beyanını da böyle mi anlamak lazım?

Muhtemelen burada da birden fazla mana ve işaret var, şimdilik sınırlandırma yapmayalım. Ama herhâlde mana ve işaretlerden biri de budur. Malum takvanın da farklı anlamları ve kademeleri var.

Şunu tekrar vurgulayalım: Konjonktürel olan durumlar ve ikinci, üçüncü derecede sebep ve hikmetler bulmak hariç, ibadeti öncelikli olarak sosyal fayda üzerinden anlamak ve açıklamak ibadetin ruhuna aykırıdır. Bir de vaizlerin, hatiplerin diline kadar inmiş, ilahiyat hocalarının da kullandığı "İslam, sosyal bir dindir." cümlesi var. Kastettiklerinin farklı bir şey olduğunu biliyoruz ama yine de bu cümlenin gerçek anlamıyla seküler bir cümle olduğuna işaret etmek gerek. Meslekten olanların ve eğitimli dindarların bu ayrımlara dikkat etmesi lazım, diye düşünüyorum.

Kurban demek, biraz da kutlu bir iklimin seyri, kutsal toprakların özlemi, hac yolculuğu demek... Her biri ayrı hikmetli remiz ve sembollerle dolu olan hacın bize vermek istediği asıl mana nedir?

Bütün ibadetlerin ortak tarafı herhâlde Yüce Allah'a doğru bir hare-

ket oluşları. Fakat her biri ayrı bir yol ve yordam üzerinden Cenab-ı Hakk'a doğru uzanıyor. "Allah'a ulaşan yollar insanların, mahlûkâtın nefesleri sayısındadır." diyenler, herhâlde bunu da kastediyorlardı. Hac ibadeti de böyle. Bir tarafla kıyamet sahnesi, mahşer... İnsan kalabalıkları içinde tek başına bir insanlık tecrübesini yeniden yaşıyor. Kâbe üzerinden, tavaf üzerinden Hz. İbrahim'e, Hz. Âdem'e ulaşmaya çalışıyor. Üzerinde kefeninden başka bir şey yok; yalın ayak, baş açık... Şah ile geda, zengin ile fakir eşitlenmiş. Zaten daire ve dairesel hareket de bir bakıma eşitliğe işaret eder.

Yalnız hac, eski tabirle "cemiyetli" bir ibadet, birçok unsuru içinde barındırıyor; Arafat'ta vakfe tavaftan, sa'yden başka bir şey, şeytan taşlama daha başka bir tecrübe... Bir de gerçek sefer tarafı var. O bakımdan

büyük bir ibadet. Hakkını vererek yapabileceğine aşk olsun. Bu cümleyi dua cümlesine de çevirelim: Allah hakkıyla eda etmeyi nasip etsin. (Amin.)

Hocam, İslam ümmetinin hâli pürmelali malumunuz... İslam'ın tevhit ruhuna, birleştirici ve bütünleştirici mayasına en fazla ihtiyaç duyduğumuz zamanlardan geçiyoruz. Bir yanda peygamber emaneti diyebileceğimiz yetimler, öksüzler, kimsesizler, mazlumlardan... Diğer yanda çağın bireysellik, yalnızlık ve bencillik belaları... Yitirdiklerimiz, hakiki bayramlarımızdır, diyebilir miyiz?

Bayramdaki kayıplar, önce itikadi ve fikrî, sonra da fiilî kayıpların tezahürlerinden sadece bir alanla il-

gili olanı. Şu anda ve bu bayramda yapacaklarımız elbette çok önemli; bir susuza bir yudum su takdim etmek, bir yetimin başını okşamak, bir yoksula bir bayram hediyesi vermek, hatta ümitsiz kalmış birine bir güler yüz göstermek, hiç şüphesiz ki küçümsenecek bir iş değil. Fakat İslam dünyasının, Müslümanların, insanlığın bu olumsuzluklara da sebebiyet veren çok köklü ve derin problemleri var. Bunların bir kısmı anlayış ve kavrayışla alakalı, bir kısmı yaşama tarzlarıyla, gelecek tasavvurlarıyla alakalı. Onun için köklü ve uzun vadeli çözüm, daha işin başında itikadi ve fikrî bir sarahate, bir vuzuha kavuşmadan olmaz. İbadetler ve ahlak konusunda da öyle. İlim ve irfan sahiplerinin bu sahalarda yapacakları çok iş var. Onların "ibadet"lerinin bir kısmı da bu sahalara yoğunlaşmalı.

Bilmek, anlamak, kavramak, inanmak, yaşamak tahmin ettiğimizden daha fazla birbiriyle irtibatlı. Sufiler ve mistikler yaşamaktan, iç tecrübeden geriye doğru gidiyorlar ama bilmekten başlayarak yaşamaya ve yakinî imana da varılabilir.

Bayramlar mümin gönüllerde ibadettir, sadakattir, takvadır, vefadır, merhamet ve paylaşımdır. Gençlerimize bayramların eğlenceden ibaret olmadığını hatırlatmak için neler düşünülebilir?

Bahsettiğiniz, gençlerle alakalı ve onlarla sınırlı bir problem kesinlikle değil. Kapitalist ahlakın çerçevesini çizdiği hayatın akışıyla ve elbette dindar insanların akmakta olan hayata dair anlayış ve kavrayışlarının seviyesiyle alakalı.

Nurettin Topçu hocanın gündeme taşıdığı, *İsyan Ahlakı*'nı anlamaya çalışarak belki yola koyulabiliriz. Ahlak meselesi çok önemli. Dindar insanlar için de... Ahlakın en önemli yönlerinden biri de anlayış ve kavrayışta, yaşama üslubunda hangi seviyeye razı olacağınızla alakalı.

Ben, ahlakta ehven-i şer çerçevesi işlemez, diyorum.

Toplunun bütün kesimleri aynı bayrama, aynı akışa katılabiliyordu. Yaşlısı, genci, çocuğu, kadını, erkeği, zengini, fakiri, delisi, meczubu, dilencisi, takva sahibi olanı, berduşu, âlimi, hocası, arifi, kamberi, davulcusu, zurnacısı... Hepsi bayrama katılıyor, ondan kendince bir tat, bir neşe, bir pay alıyor; başkalarına da bir pay veriyordu.

Çocukluğunuzdaki bayramlardan ve size hissettirdiklerinden biraz bahseder misiniz?

En kıymetli çocukluk bayramlarım, Almanya'daki yıllardaydı. O zamanlar birbirine daha bağlı ilişkiler vardı, bayramlar daha keyifli kutlanıyordu. Almanya'nın neresinde olursa olsun akrabalar muhakkak birbirini ziyaret ederdi.

Kalabalığı çok severdim. Hediyeleri çok severdim bir çocuk olarak. En hoşuma giden şey büyüklerin arasında oturup onların muhabbetlerini dinlemektir. Bayramda, evde o mutluluğu, heyecanı kalabalığın içinde hissetmek çok güzeldi.

Tekrar o günlere dönseydiniz bayramı nasıl geçirirdiniz?

Aynı şekilde geçirirdim. Babamın yanından ayrılmazdım. Onların muhabbetlerine bayılırdım, babamı izlemeye bayılırdım. Babamla birlikte -kendisini ebedi aleme yolculadığımız için özlemine duyuyoruz- olmayı isterdim.

Çocukluğunuzda kimin bayram sofrasında ağırlanmak isterdiniz? Şimdi kimi özel olarak sofranızda ağırlamak istersiniz?

Ailemin dışında bir yerde olmak gibi bir hayalim, düşüncem olmadı. Bayramda sofrasında olmak istediklerim ve soframda ağırlamak istediklerim en yakınım olan insanlardır. Yakın dostlarım olabilir. Ama bayramlar ailelerle, akrabalarla daha özel oluyor. Yani bayramı bayram yapan akraba ilişkileri, akrabaların bir araya gelmesi diyebilirim.

Vazgeçemediğiniz bir bayram alışkanlığınız var mı?

Babamdan kalma hatıra bir pikap var. Her bayram sabahı kalktığımızda Neşe Karaböcek'ten "Duydum ki Unutmuşsun" eserini pikaptan keyifle dinliyoruz.

Eski bayramlar söylemi hep dile getirilir. Neydi o eski bayramların özellikleri?

Eskiden bugünkü dağınık ilişkiler yoktu. Bugün bayramla, insanların bir otel ya da deniz kenarına gitmesi olarak algılanıyor. Eski bayramların bizdeki kıymeti ise akrabalar olarak bir araya gelmekti. Şu an özlemine duyduğumuz şey o kalabalık ortamlar, bir araya gelinen sofralar.

Bayrama dair zihninizde yer eden bir eseri bizimle paylaşır mısınız? (Şiir, beste, kitap, mimari yapı...)

Neşe Karaböcek'ten "Duydum ki Unutmuşsun Gözlerimin Rengini" şarkısı, bayrama dair zihnimdeki en net eserdir.

Bayramları neyle bütünleştirirsiniz?

Aileyle, muhabbetle, kalabalıkla ve güneşli günlerle bütünleştiririm.

Bayram sevinci sizce kimlerle paylaşılmalıdır?

Aileyle paylaşılan bayramlar en değerli bayramlardır. Eşimle, çocuğumla beraberim şu anda. Ama öncesinde annemizdir, abilerimizdir. Geriye kimler kaldıysa onlarla bir araya gelmektir. "Gerçekten keyifli bir bayramdı" diyebileceğim bayramlardır.

Sinan ALBAYRAK:

Bayramlar ailelerle, akrabalarla daha özel oluyor. Yani bayramı bayram yapan akraba ilişkileri, akrabaların bir araya gelmesi.

Bayram şekeri tadında özel bir hatranız var mı?

En özel hatıram babamdır. Babamın sofrada olması ve bizim onun sofrasına dâhil oluşumuzdur. Babamızın sofrasıdır. O zamanları hatırlamak, bayram şekeri tadında bir tatlılık veriyor.

Son olarak bayram mesajı mahiyetinde okuyucumuza ne söylemek istersiniz?

Benim nezdimde, bayramlar çok özel günlerdir. Tatil günleri değildir. Bir Müslümanın nezdinde de böyle olmalıdır. Ailemizle bir arada olabileceğimiz değerli zamanlar olarak görmeliyiz bayramları. En azında uzaktaki akrabalarla, en yakınlarımızla bir araya gelme fırsatı olarak değerlendirilmeli. Bayramlarda mutlaka aile ile birlikte olunmalı.

BİR BAYRAM, ÜÇ DUYGU...

Ali SAYDAM

*"Başkalarının aklıyla yaşayanlar
kendi yüreklerine yabancılaşırlar."*
Edip Cansever

Kurban denince aklıma üç duygu birden gelir. İkisi çocukluğumdan. Üçüncüsü daha ileri yaşlarımdan.

Birincisi sevinç. İkincisi hüznün. Üçüncüsü ise kırgınlık.

Her bayramda sevinirdik. Üç kardeşlik. Üçümüzün de bayram elbiselerini annem dikerdi. Ancak bayram sabahına kadar onları giymemize asla müsaade etmezdi. Ne büyük heyecanla beklerdik bayram sabahını. Bir de tabii bayramlaşma sırası vardı. Ev halkının tamamı ve de o sırada bayram tatili vesilesiyle bizim evde toplanmış hem anne hem de baba tarafından akraba taallukat bir araya gelirdik. Sabah büyükler namazdan dönünce kahvaltıya oturmadan yaş sırasına girerler; küçükler onların ellerinden öperken, büyükler de küçüklerin ya yaklarından ya da alınlarından öper ve mutlaka yaşına başına uygun az ya da çok bayram harçlığı verirlerdi. Bu, sürecin sevinçli kısmıydı.

Gelelim anılarıma yerleşmiş olan ikinci duyguya; yani hüznün.

Babamın memur maaşı ancak geçinmemize yetiyor, evde o yıllarda sürekli bir tasarruf havası esiyordu. Bugünlerde hayli moda olan enflasyon muhabbeti o yıllarda da revaçtaydı. Hele de gıda enflasyonu.

Bu nedenle kurbanlık koyun alımı gibi lüksler (!) yaşanmazdı bizim evde. Peki ne olurdu?

Aylar öncesinden yeni doğmuş kuzu alınırdı. O küçük kuzu, otlarla kaplı bahçemizdeki tavuk, hindi, kedi ve köpeklerin arasında aylarca mutlu mesut yaşar, semirir, Kurban Bayramı'na kadar bir güzel büyür, şahane bir koyun hâline gelirdi.

Ailenin bütün fertleri, hele de en küçükleri olan ben, aradan geçen zaman zarfında bizim kuzuyla özel bir ilişki tesis eder, âdeta arkadaş olurduk. Öyle ki o kuzu, diğer tüm hayvanlardan fazla laftan anlar, peşimizden de ayrılmazdı.

Bir tanesinin adını da ben koymuştum... Neydi biliyor musunuz? Yaşar! Daha dramatik bir ad koyamazmışım sanki.

Yaşar'ın kurban edilişini bir ömür unuttum. Yakınlarım bu durumu bilir, bana kurban eti yeme konusunda hiç ısrarcı olmazlar.

Sıra anılarıma yerleşmiş üçüncü duyguda. Yani kırgınlıkta...

Başrolünde Yaşar ve benim olduğum hazin hikâyeye rağmen hiçbir zaman toplumun inancı, değerleri ve gelenekleriyle didişmek benim ve ailemin aklının köşesinden geçmedi. Ayrıca yediğimiz et ürünlerinin tarlada yetişmediğini idrak edeli çok olmuştu. Zaten 2000'lere gelene kadar kur-

ban konusu toplumun hiçbir düzeyinde tartışma konusu da yapılmamıştı.

Yani kurban kesimiyle ilgili başlatılan karalamanın, alaycı eleştirilerin, klişe tartışmaların tarihi hiç de eski değildir. Dünyada bir anda alevlendirilen İslamofobi (İslam düşmanlığı) ve onun Türkiye'deki uzantılarının gelip takıldıkları yerlerden biridir kurban meselesi.

Toplumun neredeyse tamamı tarafından kabullenilmiş bir inanç unsurunu, "şartlanmış zihinlerle" yerden yere çalmanın hiçbir işe yaramadığını, tersine, inançlı insanları rencide edip kızdırmaktan öte gitmediğini görememek için insan özüne bir hayli yabancılaşmış olmalıdır.

Kurban'ın inanç ve toplumsal fayda odaklı analizini yapıp anlamaya çalışmak yerine, kesim sırasında kendisine zarar veren amatör kasaplara, ipini koparıp kaçan, sokakları ve trafiği birbirine katan büyükbaş hayvanların haberlerine odaklanan; ortalıkta kesim yapıp çevre kirliliğine neden olan birkaç kültür yoksununu alay konusu yapan ve nihayetinde tüm İslam âlemini aşağılamaya çalışan, ancak darda kaldıkları her an, bildikleri tüm duaları okuyan "büdrak" tayfası keşke neye ve kimlere hizmet ettiklerini bilseler.

Keşke bir nebze olsun kendi içinden çıktıkları bu milletin kültür ve değerleriyle barışsalar da bayramları hep beraber kutlasak.

Hacı Fevzi Şener için bayram nedir, kurban ona neyi çağırıştırır?

Bayram benim için güzelliştir, sevgidir, dost-akraba ile dayanışma, sevgi ve muhabbeti paylaşmadır. Kurban ise bana Hz. İsmail'in teslimiyetini, Hz. İbrahim'in (a.s.) sadakatini ve Cenab-ı Hakk'ın yüce merhametini hatırlatır.

İlk bayram namazını kiminle, nerede kıldınız hatırlıyor musunuz?

İlk bayram namazını doğduğum yer olan İskeçe'de rahmetli dedem ve babamla birlikte kıldım.

Kurban Bayramı geldiğinde Hacı Fevzi Şener ne düşünür, neyi kurban eder, neden vazgeçer?

Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in (a.s.) Allah için fedakârlıklarını düşünürüm.

Allah'ın emrini bu hassas düşünce etrafında Rabb'imın rızasını elde edebilirsem elbette bir mümin olarak beni çok mutlu eder. Mümkün mertebe -varsa- kötü söz ve kötü davranışlarımı gözden geçirir, kurban eder, onlardan vazgeçmeye gayret ederim.

Kurban Bayramı özellikle paylaşarak Allah'a yakınlaşmanın güzelliğini hatırlatır bizlere. Yapmış olduğunuz hayırlar ve bağışlar sizi tanıyan herkesin malumudur. Peki, paylaşmak sizin hayatınızda ne ifade ediyor?

Benim hayatım hayırlar, bağışlar ve paylaşmak üzerine kuruludur. Aksi şekilde yaşamak beni mutsuz eder. Rabb'ime şükürler olsun ki beni bu hasletlerle yaratmış.

Nerede o eski bayramlar diyenlerden misiniz, öyleyse neden?

Evet, eski bayramları özliyorum. O zamanlar bayramlar daha samimi olurdu. Herkesin bir arada olduğu o kalabalık günler çok farklıydı.

Eski bayramları özleyenlerdenseniz bayramı bugünün imkânlarıyla nasıl güzelleştirebiliriz?

Eski bayramları özleyen biri olarak bayramlarda dede, baba, torun birlikteliğini yeniden sağlamalıyız. Sevdiklerimizle bir araya gelip bayram sevincini nesilden nesile miras olarak aktarabilirsek bayramları güzelleştirebiliriz.

Bayramları bayram gibi yaşamak için ne yaparsınız, özen gösterdiğiniz neler vardır?

Öncelikle aile bireylerinin bir araya gelmesi, büyüklerin ziyaret edilmesi,

küçüklerin sevindirilmesi, komşuların ziyaret edilmesi, çevremizdeki ihtiyaç sahibi insanların bayramı dolu dolu yaşayabilmeleri için ihtiyaçlarının giderilmesi, bunun için de bayramları tatil günleri anlayışından çıkarıp sevginin, dayanışmanın fırsatı olarak görmeliyiz.

Bayramda sofranızda kimleri ağırlarsınız, ilk kimi ziyaret edersiniz?

Biz artık büyük bir aileyiz. Bayramda soframda öncelikle aile fertlerimi ağırlarım; sonrasında evimize gelen giden komşu, dost, akrabayı ağırlamak benim en büyük zevkim ve mutluluğumdur. Bayramda benden büyük olanları ziyaret ederim. Bayram paylaşınca güzel, bir arada olunca anlamlı.

Doğup büyüdüğünüz şehre dair sizin de özenle devam ettirdiğiniz bir bayram âdeti var mı?

Doğup büyüdüğüm şehirde âdetler vardır. Bayramın ilk günü herkesin evine misafir gelmesi âdettir. Bayramda büyüklerimizin ellerini öpüp onların

Hacı Fevzi ŞENER:

Bayram demek kucaklaşmak, sevmek, affetmek, dargınlıkların ortadan kalkması demektir. Fâni dünyada mutlu olmasını bilmek ve mutlu edebilmek, ahirete de gönüllü ferah gitmektir.

dualarını almak, çocukları hediye ile sevindirmek bayramın en güzel anlarındandır.

Anımsadığımızda yüzünüzü güldüren ya da sizi hüüzlendiren çocukluğunuza ait bir bayram hatıranızı bizimle paylaşabilir misiniz?

Çocukluğumda bayramlar aile büyüklerimizin ellerini öpüp dualarını almak ve sevdiklerimizle bir arada olmak, onların hediyelerini almak açısından bizim için özel zamanlardı. Ancak zamanla bayram tebriklerinin dijitalleşmesi, kaybettiğimiz değerler hüüzün kaynağıdır.

Son olarak bayram mesajı mahiyetinde okuyucularımıza ne söylemek istersiniz?

Bayram demek kucaklaşmak, sevmek, affetmek, dargınlıkların ortadan kalkması demektir. Fâni dünyada mutlu olmasını bilmek ve mutlu edebilmek, ahirete de gönüllü ferah gitmektir. Bu duygu ve temennilerimle tüm İslam âleminin ve milletimizin Kurban bayramını kalpten tebrik ederim.

Söyleşi: Hilal KOÇ HANCI

OSMANLI SARAYINDA KURBAN BAYRAMI: SOFRA VE PAYLAŞMA

Ramazan BİNGÖL

**Bayram, sadece sofrada değil, kalpte de paylaşmaktır.
Şimdi, geçmişin izinde ama bugünün imkânlarıyla yeniden
hediyeleşmenin güzelliğini hatırlama vakti.**

Kurban Bayramı yaklaş-
tıkça gönüllerde bir öz-
lem canlanıyor: “Nerede
o eski bayramlar?” Bu
soru, Osmanlı sarayının görkemli, titiz-
likle planlanmış ve bereket dolu bayram
gelenekleri özelinde çok daha anlamlı bir
hâl alıyor. Çünkü Osmanlı’da bayram,
dinî bir vecibe olmanın ötesinde ihtişa-
mın, nezaketin ve toplumsal dayanışma-
nın zirveye ulaştığı özel bir zamandı.

Arife Günü Başlayan Coşku

Osmanlı’da bayram coşkusu arife günü
top atışları ile başladı. Sarayın ikinci
avlusunda gerçekleştirilen “Arife Me-
rasimi”, mehter marşlarının eşliğinde
bayramın gelişini müjdelledi. Padişah
huzurunda dua edilip saf tutulur, Ende-
run’daki Arife Divanı’nda devlet erkânı-
nın tebrikleri kabul edilirdi. Bu, yalnızca
bir gelenek değil, aynı zamanda Osman-
lı’nın disiplin ve görkem anlayışının da
bir göstergesiydi.

Bayram Sabahı:

Hırka-i Saadet’te Namaz ve Alay

Bayram sabahı padişah, Hırka-i Saadet
Dairesi’nde sabah namazını kılar, ardın-
dan Revan Kasrı’nda saltanat elbisesini
giyerdi. Sonrasında görkemli bayram
alayı başladı. Ayasofya veya Sultan Ah-
met Camii’ne doğru ilerleyen bu alay,
Osmanlı kudret ve zarafetinin âdeta
yaşayan bir resmi gibiydi. Altın ve mü-
cevherle donatılmış atlar, zarif kaftanlar
içinde devlet erkânı ve katılımlı bakışları
bu anı eşsiz kıları.

Kurbanın Bereketi:

Paylaşmanın Altın Anahtarı

Kurban kesimi, bayramın ruhuydu. Pa-
dişah için özel yetiştirilen “Saya Koçları”,
sabah erkenden saraya getirilir ve pa-
dişah tarafından seçilen koç bizzat ke-
silirdi. Kesilen kurbanlar yalnızca saray
için değil, medreseler, dul ve yetimler,
bekçiler ve tulumbacılar için de bereket
kaynağıydı. Dayanışma ve paylaşma bay-
ramın vazgeçilmez unsurlarıydı. Özellikle
çocuklar ve fakirler için bayram, hem
manevi hem de maddi bir neşe kaynağı
olurdu.

Bayramlaşmalar, İkramlar ve Hediyeler

Bayram sadece kurban ve namazla sı-
nırlı kalmazdı. Saray içi tebrikler büyük
bir düzen içinde gerçekleşirdi. Sadra-
zamdan kapı oğlanına kadar herkes pa-

dişahın huzuruna çıkardı. Subay ve memurlara ikramiyeler, zaptiyelere yeni fes ve püskül dağıtılırdı. Hatta mahkûmlar affedilir, esnafın borç defterleri silinir, kimse mağdur edilmezdi. Osmanlı bayramı, affın ve adaletin en güzel yüzünü gösterirdi.

Bayram Sofraları: Osmanlı Mutfağının Ziyafeti

Osmanlı'da bayram sofralarının hazırlığı günler öncesinden başlardı. Saray mutfağı yoğun bir çalışmaya girerdi. Kavun dolması, badem çorbası, badem helvası, yufka bohçasında beğendili kuzu inciği gibi seçkin yemekler hazırlanırdı. Baklava ve börekler özel tepsilere konur, şuruplar ve hoşaf lar soğutulurdu.

Bayram sabahı sofraları ise sade ve zengindi. Peynir, zeytin, bal, taze ekmekle birlikte sofranın başköşesinde taze kurban etiyle yapılan kavurma yer alırdı. Kavurma, tereyağında pişirilir ve yanında tereyağlı sade pilav ile sunulurdu. Sofranın diğer gözdeleri ise irmik ve badem helvalarıydı. Bu helvalar bohçalara konularak devlet erkânına ve halkın ileri gelenlerine hediye edilirdi. Osmanlı bayram sofrası, hem göze hem mideye hitap eden bir zarafetin yansımasıydı.

Bayram günlerinde konaklarda ve halk evlerinde de sofralar donatılırdı. Annelerimizin mutfakından gelen sarmalar, özenle pişirilen çorbalar ve tatlılar misafirler için hazırlanırdı. Zeytinyağlı dolmalar, kuzu etinden yahni ve güllaç gibi tatlılar, bayram sofralarının olmazsa olmazlarıydı.

Kurban Kavurması Tarifi:

- 1 kg kuşbaşı doğranmış kurban eti
- 2 yemek kaşığı tereyağı
- Tuz

Eti kısık ateşte suyunu çekene kadar kavurun. Tereyağını ekleyip tuzla lezzetlendirin. Yanında tereyağlı pilav ile sıcak servis edin.

Osmanlı Usulü İç Pilav Tarifi:

- 2 su bardağı pirinç (tereyağında kavurulmuş)
- 3 su bardağı et suyu
- 1 çay bardağı dolmalık fıstık
- 1 çay bardağı kuş üzümü
- 2 yemek kaşığı tereyağı
- 1 tatlı kaşığı tarçın
- Yarım tatlı kaşığı karabiber
- Tuz

Dolmalık fıstıkları tereyağında pembeleştirin. Pirinci ekleyip kavurun. Kuş üzümü, baharatlar ve et suyunu ekleyip kısık ateşte pişirin. Demlendikten sonra kavurma ile birlikte servis edin. Bu pilav, Osmanlı sofralarının vazgeçilmez lezzetlerinden biridir.

Sadeleşen Bayramlar

Zamanla, özellikle Sultan II. Abdülhamid döneminde bayram törenleri sadeleşti. Ancak Dolmabahçe ve Yıldız saraylarında devam eden kutlamalar Osmanlının bayramlara verdiği önemi ve zarafeti göstermeye devam etti.

Günümüzde Bayramlar ve Hediyeleşmenin Yeniden Hatırlanması

Günümüzde bayramlar belki eskisi kadar ihtişamlı kutlanmıyor, fakat hâlâ birlik ve beraberliğin en güzel zamanları olarak yaşıyor. Aileler bayram sabahı bayram namazına gidiyor, ardından büyükler ziyaret edilip eller öpülüyor. Sofralar yine donatılıyor; annelerimizin hazırladığı sarmalar, börekler ve tatlılar ikram ediliyor.

Eski bayramların bir geleneği olan hediyeleşme artık neredeyse unutuldu. Oysa

hediyeleşmek, sadece maddi değil, manevi bir yakınlık vesilesidir. Osmanlı döneminde verilen küçük hediyeler, tebesüm ettiren ikramlar ve zarif bohçalar, bayramın ruhunu tamamlayan önemli detaylardı.

Bugün bu güzel geleneği yeniden hatırlamak ve yaşatmak zamanı. Çocuklara küçük dostlara anlamlı hediyeler vermek, sevdiklerimize bayram için zarif sunumlarla hazırlanan tatlılar götürerek bayramı taçlandırmak, bayramların unutulmuş zarafetini geri getirecektir.

Bayram, sadece sofrada değil, kalpte de paylaşmaktır. Şimdi, geçmişin izinde ama bugünün imkânlarıyla yeniden hediyeleşmenin güzelliğini hatırlama vakti.

Hayırlı bayramlar dileriz...

KUDÜS

Ve Kudüs şehri. Artık yer şehri, toprak şehri.
Bakır yaprakların, çelik gövdelerin, acımasız yüreklerin.
Demir köklerin, tunçtan ve uranyumdan dalların.
Kurşundan çiçeklerin şehri.
Gülle kusuyor ana rahmi
Bomba parçalıyor beynini bebeğin
Tanklar saldırıyor evlere bir anda ev yok tank var
Uçak var gök yok utanç var
Ve kime karşı bütün bunlar
Masum insanlara karşı
Binlerce yıl oturdukları yurttan kalmak isteyenlere karşı
Ve kim tarafından bütün bunlar
Roma'nın, Babil'in, Asur'un ve Firavunların
Ve nice milletlerin zulmünü görenler tarafından
Zalime olan öcünü mazlumdaki almak
Zalim olmak ve en zalim olmak
Ve artık ne İbrahim ne Yakup ve ne Musa var
Tersinden okunan Tevrat hükümleri
Karaya boyanmış Mezmurlar

Sezai Karakoç

